

ROČNÍK XXV.

ČÍSLO 1.— 6

Předplácí se na celý rok 5 Kč,
— do ostatních zemí 7 Kč. —

HLASY SVATOVÁCLAVSKÉ

Redaktor Ant. Suchoradský, kons. rača.

**Jest možno, aby se
rozumný člověk zpovídal?**

Napsal Václav Knetl, děkan.

Národní pouť do Lurd r. 1924.

Napsal Jan Hudek, katecheta.

Cena Kč 5.—.

V PRAZE 1926.

Tiskem a nákladem družstva Vlast, Fraba-II., šp. 670.

Divadelní hry pro jeviště katol. spolků.

Nákladem družstva Vlast Praha-II.-570.

Kaplička na Šumavě. Činohra. Švec-Blanický K 4.20.

Vězeň na Křivoklátě. Hist. hra. J. H.-T. K 4.—.

Přemysl Otakar. Hist. tragédie. Boh. Bouška K 4.—.

Cholera. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký. K 4.—.

**Nešťastná tragédie. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký
K 2.—.**

**Meravčeva rodina na venkově. Veselohra. A. Do-
stál. Cena K 4.—.**

V záparech. Sociální obraz. J. H.-Týnecký. Kč 6—

**Kašpárek s gentem. Lidová hra se zpěvy z naší
doby pro loutky Napsal Loučenský. Kč 3.—.**

Pro živou vodu. Bacherka. A. Dostál. K. 4.—.

**Tovární dělnice a její dva milenci. Obraz ze ži-
vota. Loučenský. K. 4.—.**

**Vesnická královna Helenka z pazderny. Činohra
Loučenský. Cena Kč 4.—.**

**Venný dech Vánoc. Vánoční zpěvohra. Dr. M. Ko-
vář-Jan E. Zelinka. Partitura 14 K, text K 4.—.**

**Uvítání Ježíška. Vánoční činohra. Dr. M. Kovář —
Jan Ev. Zelinka. Vydání dvoje pro hochy a
pro dívky. K 4.—.**

Na dušičky. Hra pro děti. Alois Dostál. K 3.—.

**Štědrý den chudých a bohatých. Vánoční hra pro
dítky. Alois Dostál. K 4.—.**

**Na cestě k Betlému. Vánoční hra. L. Grossmannová-
Brodská. K 8.—.**

Vojín Kristův. Histor. hra. Aurellus Tacitus. 1.60.

Koleda dětek. Dr. M. Kovář. — J. E. Zelinka. 80 h.

**Když je nouze nejvyšší. Obraz ze života. Ant.
Voborský. K 1.50.**

Návštěva. Pohádka. Ant. Voborský. 50 hal.

**Věstec svému národu. Solový výstup. T. J. Jirou-
šek. 80 hal.**

Sněhuška o vánocích. Dětská hra. 50 hal.

**Za hvězdou Spasitele. Vánoční hra o 5 jednáních
Napsal Ant. Voborský. Cena 4 Kč.**

**Jak jest možno černocho proměnití v bělocha ii
Dětská činohra ve prospěch černošských misí
Cena 40 haléřů.**

ROČNÍK XXV.

ČÍSLO 1.—6.

Předplácí se na celý rok 4 Kč,
— do ostatních zemí 6 Kč.

HLASY SVATOVÁCLAVSKÉ

Redaktor Ant. Suchoradský, kons. rada.

**Jest možno, aby se
rozumný člověk zpovídal?**

Napsal Václav Knetl, děkan.

Národní pouť do Lurd r. 1924.

Napsal Jan Hudek, katecheta.

Cena Kč 4.—.

V PRAZE 1926.

Tiskem a nákladem družstva Vlast, Praha-D. ~~Čp 1579,~~

U Antonína Pusteta v Solnohradě byla před lety vydána brožurka: „Kann ein g'scheidter Mensch noch beichten?“ Jest ještě dnes časovou. Tato brožurka se tuto podává v českém překladu. Do původního textu bylo přidáno několik citátů a připojeno několik příkladů od překladatele.

Překladatel.

Ve Stráži n. Než., na den sv. Blažeje 1925.

**Jenom o to žádáme, abyste nás
neodsuzovali bez slyšení.**

Tertullian.

Když se francouzský filosof, volnomyšlénkář La Harpe stal věřícím, horlivým katolíkem, zlobili se na něho proto dřívější jeho nevěřící přátelé a tázali se ho, jak se mohl k něčemu takovému rozhodnouti. La Harpe jim na to odpověděl: „Zkoumal jsem a věřím.“

V těchto listech bude také zkoumán předmět z náboženského života, kterýžto předmět je zvláště v nejnovější době opět velice napadán, o kterémžto všemožně lhou a kterýžto překrucují židé i volnomyšlénkáři a mezi nimi také nešťastní odpadlí kněží, a kterýžto posměchem a potupou uvrhují v opovržení. Tímto předmětem je z p o v ě ě .

Mnoho katolíků v důsledku toho, co o zpovědi slyšeli a četli, dospělo tak daleko, že si myslí: „Rozumný člověk se už ne-

může zpovídati.“ A tak i u nich zpovídání již vyšlo ze cviku.

Co jest proti tomu činiti? Patrně to, co před nějakým časem bodrý purkmistr Keil z Brodu v Bavořích vyjádřil slovy: „Dokud budou takoví, kteří náboženství (a zvláště též sv. zpověď) sesměšňují, musí býti také takoví, kteří je brání.“ Toť přirozeno, jsme to povinni pravdě od Boha nám zjevené, která jest nejvyšším statkem a základní podmínkou našeho časného i věčného blaha; jsme to povinni nesmrtelným duším svých bližních, tak jako jsme, pokud to jest v naší moci, také povinni, nešťastným přiskočiti ku pomoci a jiné uchrániti škody, která jim hrozí.

V tomto úmyslu byly také napsány tyto listy a pisatel jejich má za to, že se smí také oddávati naději, že jeho práce nebude s pomocí Boží, be zžitku ani pro takové, kteří ohledně sv. zpovědi se více méně vzdá s pomocí Boží, bez užitku ani pro takové, kterých tomu tak není. Vždyť mezi prvními jest jich přece, Bohu díky, ještě mnoho, kteří jsou jako La Harpe poctiví a pravdymilovní a proto také hotoví zkoumati, a

zpozorují-li při svém zkoumání svůj blud, omyl, i pravdu přijmouti. Poslednějším však by mohly tyto listy sloužiti k tomu, aby jednak sami byli uchráněni škody se strany takových obviňování zpovědi, jednak ale aby se naučili, jak mají svou víru v tomto ohledu hájiti; a do tohoto postavení, jak vi každý, může dnes katolik přijíti velmi často.

A nyní k věci! Co se tedy namítá proti zpovědi? Nejobyčejnější obvinění jsou tato:

I. Zpověď jest vynálezem kněží.

II. Zpověď jest mučirnou svědomí, nesne sitelným břemenem.

III. Zpověď jest mravnosti na škodu a podporuje jenom lehkomyšlnost.

Uvidíme, zdali jest na těchto obviněních něco pravdy. Podívejme se tedy hned na první blíže při světle!

I.

Zpověď je prý vynálezem kněží.

Kdo tohle tvrdí, musí pro své tvrzení uvést také důkazy. Není-liž pravda, žaluje-li kdo před soudem, že mu něco ten nebo onen ukradl, hned se mu také řekne: „Můžeš to také dokázat? Máš na to také svědky?“ atd. A nemůže-li toho dokázat, pošle se i se svou žalobou domů, jak je to také zcela v pořádku a spravedливо, neboť kam by se došlo, kdyby takové žaloby beze všech důkazů byly přijímány a projednávány? A nyní se táží: Má se v náboženských věcech jednati s menší opatrností, než se jedná ve věcech světských? Bylo by rozumno, ohledně zpovědi, kde až dosud po tolik století miliony a miliony lidí na základě evangelii a učení církve věřili, že Ježíš Kristus ji ustanovil, — bylo by, pravím, rozumno, pro nic za nic na slovo věřiti člověku, který nyní najednou tvrdí: „To není pravda, co tito až dosud věřili; Kristus zpovědi neustanovil, ona je naopak vynálezem kněží.“ Jistě by bylo, mírně řečeno, nanejvýš nerozumno, takové tvrzení přijímati hned za bernou minci. Spíše k takovému člověku přistoupíme a požádáme ho, aby svoje tvrzení dokázal a nám řekl:

„Jak se jmenuje kněz, který zpověď vynalezl? Kdy a kde se tak stalo?“ Zůstane-li však na otázky dlužen odpověď a důsledně i důkaz pro svoje tvrzení a setrvá-li přece na něm, musíme jej považovati za člověka, který nemluví pravdy, ale lže.

Jak je tomu však ve skutečnosti? Dokázali ti, kteří až dosud tvrdili, že knězi vynalezli zpověď, dokázali toto své tvrzení? Uvedli tedy jméno tohoto kněze, jmenovali čas a místo? Nikoliv; ač byli k tomu často vyzváni, přece až do této chvíle zůstali tento důkaz dlužni, což je ovšem tu a tam uvádí do trpkých rozpaků.

V březnu r. 1838 byla u jisté vznešené dámy četná návštěva. Při tom došla řeč také na zpověď. Hned se vyskytl mladý člověk, který podal, co byl slyšel: „Zpověď,“ tak se vyádril, „jest vynálezem zvědavých kněží.“ Když tuto rouhavou řeč zaslechla mladá katolička, odpověděla: „Tvrdíte, že zpověď jest vynálezem lidí. Nuže, jsou známy původ a ořejiny všech vynálezů, jako na př. piketu (hry v karty), kterým se právě zabýváte v tomto okamžiku, a který, jak bezpochyby víte, byl vynalezen za Karla VII. (francouzského krále). Je-li tedy zpověď také vynálezem lidí, musí se také věděti, kdy byl tento vynález učiněn. Buďte tedy tak laskav a dokažte také svoje tvrzení a udejte blíže

čas tohoto vynalezení!“ To bylo arcibí od tohoto mladého člověka žádáno příliš mnoho; nedovedl na to odpovědět.

Aby však na ustavičné vybízení, aby jmenovali kněze, který prý zpověď vynalezl, nezůstávali zcela němi, řekli ovšem: „Zpověď byla vynalezena od papeže Innocence III. r. 1215.“ To by ovšem byla určitá odpověď, ale spočívá také na pravdě?

Ne, rozhodně ne, jak hned bude dokázáno.

Správné jest jenom, že na IV. sněmu lateránském, který byl slaven za papeže Innocence III. roku 1215. bylo dáno čtvrté přikázání církevní, kteréž, jak známo, věřícím předpisuje, aspoň jednou za rok z úst svých zřízenému knězi se zpovídati a v čase velikonočním velebnou Svátostí oltářní přijímatí.“

Avšak následuje z toho, že tímto přikázáním byla zpověď teprve zavedena? Právě tak ne, jako nebude nikdo chtít tvrdit, že v druhé části tohoto církevního přikázání, jež se týká přijímání Svátosti oltářní v době velikonoční, bylo přijímání Svátosti oltářní poprvé nařizeno; anebo jako nebude nikdo chtít tvrdit, že kdyby nařizeno bylo, že „o vánocích jest zaplatiti daně,“ že tím zapravování daní a poplatků bylo teprve zavedeno.

Tedy kdo ze čtvrtého přikázání církevního chce odvozovati, že jim byla teprve zavedena zpověď, velice se mýlí. Čtvrtým přiká-

záním církevním byly pevně stanoveny jen nejkrajnější hranice, v nichž musí věřící tyto dvě svátosti přijati, chtějí-li setrvati ve společenství s církví. Zpověď tedy již tenkrát byla, byla vůbec povždy v křesťanské církvi, jak bude níže ukázáno (na stránce 17. a následujících).

Opakuji tedy ještě jednou: Ti, kteří říkají, že zpověď jest vynálezem kněží, zůstali až do této chvíle důkaz pro to dlužni.

Než zastavme se ještě u tohoto nedokázaného tvrzení, že „by kněží byli vynalezli zpověď“, a ptejme se těch, kteří tak tvrdí: „Proč to kněží učinili?“ Vždyť žádný rozumný člověk nedělá nic bez příčiny. Co tedy kněze as k tomu pohnulo?

Na to nám odpovídají:

Pohnula je k tomu: 1. Zvědavost a chuť vyslíditi hříchy jiných;

2. aby poznali slabosti lidí a mohli se tak míchat do rodinných záležitostí a vůbec lidi lépe ovládati.

To by ovšem nebyly pohnutky nejšlechetnější, a vskutku se jimi zpověď tu a tam také obviňuje, ale může se tak arci díti jen od takových lidí, kteří zpovědi samotné neznají, jak se hned ukáže, když se těmto pohnutkám ohledně zpovědi na kněze svalovaným podíváme trochu blíže na kloub.

Tedy všetečnost, vyslíditi hříchy jiných, byla prý jednou z pohnutek k vynalezení zpovědi. Ale který kněz by rozumně na sebe vzal, aby vyslídil slabosti jiných, tak veliké břímě, jakým je zpovídání, když mnohem lehčím způsobem, kdyby zrovna již chtěl takovou zvědavost ukojiti, si může opatřiti známost takových věcí; mimo to není ve zpovědi slyšeti nic nového, leda jen samé staré věci; a pak nesmí toho, co ve zpovědi slyšel, ani dost málo upotřebiti, nýbrž musí, co slyšel, zase zapomenouti.

Podobně se to má také se rčením, že by kněží byli vynalezli zpověď, aby se mohli míchat do rodinných záležitostí a ovládati lidi.

Co souditi jest přede všim o míchání se do rodinných záležitostí, to seznati lze již z toho, že jak již bylo připomenuto, zpovědník pod žádnou podmínkou nesmí mimo zpovědi použití toho, co mu bylo ve zpovědi světeno, zpovědním tajemstvím jsou mu vázána ústa i ruce; také možno v každém katechismu se dočísti, jak se kajícníkům dává napomenutí, aby do zpovědi nepřinášeli věci, které tam nenáleží, a sami zpovědníci to výslovně nakazují, kde se toho jeví potřeba. Jak by tu tedy mohla býti řeč o nějakém neoprávněném míchání se do rodinných poměrů, nelze dobře nahlédnouti. Či snad se takovým vměšováním se nazývá to, že se

ve zpovědi, kdykoliv je to nutno, u vysokých i nízkých, u představených i podřízených naléhá na svědomité plnění povinnosti jejich stavu a povolání, u manželů na zachování manželské věrnosti, svornosti a mírumilovnosti, u dětí na poslušnost a lásku k rodičům, u služebných na věrnost, pilnost a pracovitost, u zpronevěřilců a nespravedlivců na navrácení odcizené věci, na napravení učiněné škody, u pomlůvačů a nactiutrhačů na odvolání roznesené pomluvy — zkrátka u všech na věrné plnění přikázání Božích a církevních; tedy miní se takovéto míchání se do rodinných poměrů? Nuž to je pravda, to ve zpovědi přichází. Ale že by tohle bylo pohnulo kněze k vynalezení zpovědi, těžko by asi nahlédli obyčejní smrtelníci, ježto pro kněze z toho nekoukají žádné výhody, protože se musí ve zpovědi dotýkati slabé stránky lidí, a to nebývá, jak známo, vždy nejlépe přijímáno, pročť také jiní lidé se do takových věcí nechtějí míchati, aby se vyhnuli mrzutostem, nepřátelstvím a pod.

Pravili se: Kněží vynalezli zpověď, aby poznali slabosti lidí a mohli je tak lépe ovládati — může tento důvod ve špatném smyslu, jak je zde míněn, býti uveden pouze od takového člověka, který zná zpověď jenom podle jména, a který se domnívá, že zpovědníci lichotí vášním lidí; neboť, jak známo, tím by mohli nejsnáze lidi pro sebe

získati. Ale ve skutečnosti se ve zpovědi, jak dobře vědí všichni, kteří se sami zpovídají, vystupuje proti lidským vášním, a tak mnozí nebyvají tím právě nejpříjemněji dotčeni, a zpovědníci se jim zvláště nezalichotí. Ze pak ani zpovědní tajemství takového ovládní nepodporuje, leží na bledni.

Ze ostatně zpověď jest prostředkem k ovládní lidských vášní, a to prostředkem nejmocnějším, rádi přiznáváme. Než kdž při tom dochází vlády? Patrně ne knězi, nýbrž Pán Bůh a jeho svatý zákon. A v či zájmu se to děje? V zájmu všech lidí, všech stavů a tříd lidské společnosti, jak vyplývá z toho, co se ve zpovědi, jak svrchu bylo podotknuto, lidem nakazuje. A mohlo by se proto právem říci: „Zpověď byla vynalezena, aby lidé byli ovládní ve prospěch těch, kteří zpověď tupí, o ní ničeho věděti nechtějí, aby nájila a chránila jejich život, majetek atd.“

Na konec budiž připomenuta ještě jedna věc, která ostatně se musí každému sama sebou vnučovati, totiž: Jestliže by knězi z uvedených pohnutek byli vynalezli zpověď, byli by jistě sami sebe od zpovědi dispensovali, aspoň přece papež; nebude přece chtíti, aby byl ovládnán od kněze, který stojí pod ním. Avšak jest jisto, že žádný kněz, ani biskup, ba ani sám papež není od zpovědi osvobo-

žen, a kdo se domnívá, že tomu tak není, jest na omylu.

P. Weninger, známý missionář severoamerický, vypravuje ve své knížce „Katholizismus, protestantismus a nevěra“¹⁾ tuto příhodu:

R. 1853. byl jsem s jedním methodistickým kazatelem ve člunu na jezeře Michiganském. Zpozorovav mne ,přistoupil ke mně s otázkou:

„Jste katolickým knězem?“

„Ano.“

„Smím se vás na něco otázati?“

„Proč pak ne!“

„Poslyšte,“ pravil; „zpovídá se také papež?“

„Jistě,“ byla moje odpověď.

„Cože!?“ Papež že se také zpovídá?“ zvolal zcela překvapen.

„Ovšem že,“ pravil jsem; „neboť nemusí-li se zpovídati papež, nemusí se zpovídati také žádný jiný člověk. Či snad není papež také člověk a hříchu schopen? A založil snad Kristus pro něho jinou církev, než tu, které on jest hlavou?“

„Komu pak se zpovídá?“ tázal se udivený kazatel dále. „Zpovídá se Kristu Pánu?“

„Ne,“ pravil jsem; „zpovídá se knězi.“

¹⁾ Katholizismus, Protestantismus und Unglaube.

„To jsem přece ještě nikdy neslyšel,“ odvětil žasnoucí kazatel.

„Milý pane,“ pravil jsem, „tažte se mne ještě více o katolické církvi, neboť vy jste asi tak mnohé jiné také ještě neslyšel.“

Je tedy jisto: Pohnutky právě uvedené při světle bliž pozorované by nikdy nebyly kněze přiměly, aby zpověď zavedli, nýbrž byly by je musily spíše od toho zdržet.

Než pokročím dále a dokáži nyní, že, kdyby zpověď nebyla již od Krista bývala zavedena, kněží by to jistě nebyli učinili, ba nebyli by to učiniti mohli, i kdyby to na krásně byli chtěli učiniti.

Tvrdím tedy: Nikdy by sami kněží nebyli chtěli zpověď zavést.

Proč pak ne? Jednoduše z té příčiny, že nikdo o své vůli si neukládá velkého, těžkého břemene. Že zpovídání jest pro kněze břemenem, a to nemalým břemenem, uznávají studovaný i nestudovaní lidé ve světě. Často říkávají takoví: „Co by mně, kdybych byl duchovním, bylo nejtěžším, to by bylo — zpovídání.“ A nemají pravdy?

Budeme musiti jistě přisvědčiti spisovateli, který v tomto ohledu praví: „Dejme tomu nyní na okamžik, že by bylo pravda, že by kněží byli vynalezli a zavedli zpověď, a že by křesťané před tímto vynalezením nebyli nikdy ke zpovědi chodili a že kněží až do té doby v příjemném klidu žili, tedy byli

by ti, kteří zpověď vynalezli a zavedli a všichni jejich nástupci, kteří v zpovídání pokračovali, největšími blázny, nad jaké nebylo nikdy. Bylo by to největší ipošetilstí se strany kněží, aby sami na sebe uvalili tak tíživé a namáhavé břímě, aby dobrovolně obětovali pokoj a klid svého života; bylo by to největší pošetilstí, aby sami sebe odsoudili, ztráviti velkou část svého života v horku v zimě, ve dne i v noci v úzkém prostoru zpovědnice.“
Vzpomeňme ještě zpovědi, které musí kněží vyslychati ve vězeních, u lůžka nemocných a umirajících – a řekněme pak: Vloží si někdo sám takové trápení na šíji?

Roku 1570. vypukl v Miláně mor a trávil čtyry měsíce hrozně. Kolikrát ležely na ulicích celé hromady nešťastníků morem onemocnělých, bez pomoci, bez útěchy, opuštění ode všech i od svých nejbližších příbuzných, jenom ne od sv. arcibiskupa Karla Bor. a od duchovenstva. Za všeobecného zármutku bylo viděti, jak ze sousedních měst a vesnic pospíchali kněží, jak s nebezpečenstvím svého života se vrhali mezi mrtvé a umírající jak na zsinalé rty, jež vydechovaly již hrobový zápach, kladli ucho, aby vyslechli poslední vyznání poblouzení těchto nešťastníků, jak pozvedali nad nimi chladnouci již ruku a na konec jak sami klesali na mrtvoly těch, kterým byli udělili poslední prostředky spásy. Mnoho set kněží stalo

se za čtyry měsice v Miláně oběti svého úřadu a své lásky. — Proto ještě jednou: Jaké blaznovství by to bylo, kdyby kněží vynalezením a zavedením zpovědi byli sami na sebe vložili takové obtíže a hrozné zkoušky! Kdo, jenž při smyslech jest, může něco takového věřiti?

A přece to, co bylo řečeno, se týká jen vnější stránky zpovědi. Ostatní, co jest ještě těžší při vykonávání tohoto kněžského úřadu, a zvláště ohromná zodpovědnost, která na něm spočívá, vymyká se zrakům lidí. Uvedu z toho jenom několik pokynů. Ve zpovědi má kněz býti otcem, učitelem, lékařem a soudcem. Nemá býti ani příliš mírným, ani příliš přísným; nesmí dbáti na vážnost osoby, a musí hříšníkům z vyšších stavů právě tak jako služebným a nádeníkům jejich bezprávi stavěti živě před oči; musí všem bez rozdílu říci do očí plnou pravdu; musí jedny přidržeti, aby odložili hříšné návyky, druhé, aby se vyhýbali blízké příležitosti, kteří se nechtějí smířiti a lačněji pomstě, aby se usmířili a odpustili příkoří, jež byli utrpěli; nespravedlivé, aby navrátili cizí majetek, pomlouvače, aby odvolali. Smí dáti rozhořčení jenom těm kajcníkům, kteří se ze svých hříchů upřímně a úplně zpovídají, doopravdy zkroušení jsou a opravdové předsevzeti mají, se polepšiti a za hříchy dosti učiniti.

Mnohé kajčnický tedy proti své vůli urazí pouze plněním své sv. povinnosti, totiž všechny ty, kteří chtějí sloužit Bohu a světu zároveň, kteří chtějí dále hřešit a přece spasení býti. Odtud pak také pochází tolik klevet, tolik pomluv, jež podobní kajčníci potom proti svým svědomitým zpovědníkům roznášejí, odtud tolik nevraživosti a nepřátelství proti zpovědníkům. Jaká pošetilost by to byla od kněží, kdyby si tohle všechno sami na sebe uvalili! A to by byli učinili, kdyby oni byli vynalezli a zavedli zpověď. Nemám tedy pravdy, když tvrdím: Nikdy by sami kněží nebyli chtěli zpověď zavést?

Sv. Raymund Pennafortský, věhlasný kazatel, zpovědník a učenec z řádu sv. Dominika (nar. 1175 v Barceloně, zemř. 6. ledna 1275.), byl zpovědníkem papeže Řehoře IX. Zpozorovav jednou, že do papežského paláce přišlo mnoho chudých, jichž si nikdo nevšímal, takže s prázdnou odešli, uložil papeži za pokání, aby se pečlivě chudých ujímal a pomoc jim poskytoval. Řehoř IX. poděkoval mu za to a sám potom bedlivě přihlížel, aby o chudé bylo postaráno.). Vznešený kajčník se ochotně podrobil vedení svého zpovědníka. Ale zcela opáčně se zachoval jiný vznešený kajčník téhož zpovědníka. Král Aragonský Jakub požádal sv. Raymunda, aby

²⁾ Fr. Ekert, Církev vítězná I, 134.

ho doprovodil na ostrov Majorku, kam chtěl plouti, potají však vzal k sobě na loď ženštinu, s kterou žil v hříšném poměru, ačkoliv zpovědník jeho vážně a důrazně pro tento poměr ho pokáral, a on přislíbil, že osobu tu propustí a jí se nadále vystříhati bude. Jakmile Raymund na ostrově přistál a zvěděl, že král slib svůj zrušil, řekl mu zptíma: „Buď vaše královská Milost tu osobu ihned propustí, aneb vrátím se bez meškání do Barcelony!“ Král se rozhněval nad touto rozhodnou řečí a rozkázal, aby nikdo se neopovažoval, zpovědníka jeho na loď přijmouti a do Španěl převážeti. Světec, nevěda o zákaze tom, odebral se do přístavu, kde byla zakotvena loď, která se právě chystala odeplouti, nebyl tam však přijat. Tu poodešel ke skalnímu okřídli daleko do moře vyčnívajícimu, pomodlil se a pln důvěry v Boha rozestřel plášť svůj na moře, vstoupil na něj, odrazil od země a připlul takto za šest hodin do Španěl.³⁾ Opakuji tedy ještě jednou: Jaký nerozum, kdyby kněží byli sami zpověď zavedli!

Ale nyní tvrdím ještě více a pravím: Kněží a vůbec pouzí lidé by nebyli ani mohli v Kristově církvi zpověď zavést, i kdyby byli chtěli. Také pro toto tvrzení není těžko uvést důkazy.

³⁾ Ibid. 135 a násl.

Předpokládejme tedy, že by se delší dobu v katolické církvi nebylo nic vědělo o zpovědi, a že by najednou některému člověku, nebo třeba i některému knězi, některému papeži bylo napadlo, zavést zpověď, byly by toto zavedení znemožnily tři nepřekročitelné překážky.

Předně by se křesťané tak obtížnému přikázání, jako je zpověď, nikdy nebyli podrobili, kdyby pouze lidé je byli chtěli zavést. Lidé jsou povšechně vždy a všude stejní, a nechtějí nic věděti o namáháních a obtížích, co nejméně však chtějí své chyby a tajné hříchy vyznávat. Toto pokoření jest jim nejtěžší. Víme, že dnes mnozí se vzdalují zpovědi právě proto, že ji považují za „nesnesitelné jho“.

Mnoho protestantů zdržuje od přestoupení ke katolické církvi hlavně bázeň před zpovědi. Učenec, jménem Gfrörer, bývalý protestant, který na počátku padesátých let přestoupil ke katolické církvi, vyslovoval se již roku 1848. otevřeně a svobodně, že jest dokonale přesvědčen o pravdivosti katolického náboženství a o lichosti protestantismu, ale pravidelně připojil: „ale ta zpověď, ta zpověď!“ — Obecné vyznání hříchů (zvané *offene Schuld*), jak je mají protestanté místo zpovědi, nečiní ovšem nikomu bolesti; neboť

že všichni jsme ubohými hříšníky, vi beztoho celý svět; ale dříve než se před člověkem otevrou nejtajnější záhyby srdce a než se před ním vyznají vnitřní nebo vnější tajné hříchy, na něž pachatel sám bez uzardění nemůže mysliti, to se napřed dobře rozmyslí.

Předpokládejme nyní, že by dnes zpovědi nebylo, že by nikdy nebylo o ni bývalo řeči, a že by najednou se nám kázalo: Musíte se kněžím zpovídati ze svých hříchů, ze všech hříchů, kterých jste se dopustili v myšlénkách, žádostech, slovy a skutky, z veřejně známých, jakož i z tajných, neboť bez zpovědi (když jest možná,) není pro ty, kteří po křtu sv. těžce zhřešili, odpuštění hříchů, a tedy ani spásy, ani blaženosti.“ Podrobili by se lidé, kdyby až dosud o takovém učení nebyli věděli, dobrovolně přikázání zpovědi? Nikdy, spíše by povstala všeobecná bouře; hlasitě a otevřeně by proti tomu lidé protestovali a řekli by: „To jest novota! Proč má právě nyní býti najednou zpověď ku spasení potřebná, když až dosud nebyla, a když i před námi byli hříšní lidé. Ne, o takové novotě nechceme ničeho věděti.“ Není-liž pravda, tak a podobně by se mluvilo, a všeobecně by se takovému přikázání odporovalo. Ale právě tak by se bylo jednalo také před šesti sty nebo tisíci léty, kdyby tehdyž křesťané nebyli o zpovědi ničeho věděli, a

kdyby někomu bylo napadlo, ji zavést, bylo by to bývalo právě tak nemožným.

Sodi, zpovědník císaře Karla V., vypravuje že město Norimberk, když do něho našel přístup protestantismus, a zpověď byla odklizená, se vidělo zapleteno do tolikerých zločinů, podvodů, nespravedlností, smyslností a rouhání, že všem se při tom stávalo úzko. Měšťanstvo tohoto města prosilo císaře, aby zákonem zase zavedl zpověď. Císař se usmál takovému nápadu a pravil: „Nepřijímají-li zpovědi z rukou Božích, z mé ruky jí teprve nepřijmou.“ — Něco podobného z nejnovější doby: Před několika lety nařídila jistá severoněmecká vláda pro protestantské poddané katechismus, v němž byla doporučena zpověď. (Byli totiž a jsou dosud protestantští duchovní, kteří by rádi viděli zpověď u protestantů zavedenou). Ale jaká bouře se zvedla všude! Brzo se musily svinouti plachty, t. j. jmenovaný katechismus s jeho odporčováním hoditi do starého papíru.

Jistě tedy přisvědčíme: Kdyby zpověď nebyla nařízena od Boha, od samého Ježíše Krista, ani papeži, ani císaři by se nebylo podařilo, ji zavést; křesťané by se tomu byli všeobecně protivili. — Ale

za druhé i zbožní a bdělí biskupové a pastýři církve by to byli učinili. Dejme tomu ještě jednou, že by

Božský Spasitel nebyl původcem zpovědi, nýbrž že by byla pouhým vynálezem lidí, bylo by opravdu nepochopitelné, jak by byla bývala mohla býti zavedena. Neboť od počátku křesťanství až na naše doby byli vždy v církvi horliví pastýři a biskupové, kteří pečlivě bděli nad čistotou křesťanského učení a s veškerou silou se stavěli na odpor každé novotě ve věcech víry. Za osmnáct set let povstalo velmi mnoho kacířství a bludařství. Ale sotva že jedno vystoupilo na světlo denní, hned se proti němu pozvedli pastýři církve, zavrhli blud a prohlásili: jenom to má býti za božské učení přijímáno a věřeno, co vždycky, to jest, od počátku křesťanství, a co všude v církvi bylo věřeno. Dále máme ještě nesčíslné spisy z křesťanského starověku o původcích kacířství, o jejich vzniku, o jejich rozvoji, o jejich zaniknutí; ale ani jedné písmenky se nenajde o tom, že by v katolické církvi jen nejmenší pochybnost byla vznikla a se přihodila, jakoby zpověď ne od Ježíše Krista, nýbrž teprve později od lidí byla zavedena.

Konečně za třetí byl by se zavedení zpovědi, kdyby nebyla dílem Božím, nýbrž lidským, protivil sám Duch sv. Dle Božského zaslíbení bude totiž Duch sv. vždycky zůstávati v pravé církvi, uváděti ji do všeliké pravdy, nikdy tedy nedopustí, aby ve věcech víry a mravů se do ní vloudil

nějaký blud. Tudiž kdyby zpověď nebyla nařízením Božského Spasitele, nýbrž kdyby byla pouhým lidským dílem, nebyl by Duch sv. nikdy dopustil, aby byla v církvi zavedena a za přikázání Boží vydávána, protože chrání církev od každého bludu.

Je tedy správně: Pouzí lidé a tedy ani kněží by nebyli vůbec mohli zpověď v církvi Kristově zavést, i kdyby to byli chtěli učiniti; to mohl učiniti jedině Bůh sám, proto je zpověď v pravdě Božského původu.

Vyvrátivše tvrzení protivníků zpovědi, že „zpověď jest vynálezem kněží,“ zakončíme tím, že ještě v krátkosti podáme důkaz pro katolický článek víry:

Sám Ježíš Kristus zpověď ustanovil a přikázal.

Důkaz jest obsažen

1. ve slovech Ježíše samého. Nechtěje šířiti slov o moci „svazovací“ a „rozvazovací,“ kterou Kristus před svým utrpením slíbil propůjčiti svým apoštolům, upozorním pouze na toto: Po svém z mrtvých vstání se ukázal Božský Spasitel jednou svým učeníkům a když je byl opětně pozdravil: „Pokoj vám,“ pravil (jak nám vypravuje sv. evangelista Jan 20, 22—23): „**Přijměte Ducha sv.! Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim; a kterýmž je zadržíte, za-**

držány jsou.“ V těchto slovech jest obsaženo dvoji: Předně plnomocenství udělené apoštolům a jejich nástupcům, biskupům totiž a kněžím, hříchy odpouštěti nebo zadržovati; za druhé je v nich pro hříšníky obsaženo přikázání zpovědi. První se přiznává s radostí; ale o druhém bodu, totiž o přikázání zpovědi, že i toto jest v hořejších slovech obsaženo, nechtějí mnozí ničeho věděti.

Vskutku však náleží méně ostrovtipnosti než poctivosti k tomu, aby se pochopilo a přiznalo, že ve jmenovaných slovech jest pro hříšníky vysloveno také přikázání zpovědi. Jak to?

Není-liž pravda, žádný rozumný člověk nebude chtít tvrditi, že Kristus slovy: „Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterýmž je zadržíte, zadržány jsou,“ chtěl apoštolům a jejich nástupcům říci, aby na zdařbůh anebo dle nálady jedněm hříchy odpouštěli, druhým však ne — nikdo se to neopováží mysliti, neřku-li tvrditi. Kristus chtěl spíše zcela jistě říci: apoštolové a jejich nástupci ať napřed pečlivě zkoumají, kteří jsou odpuštění hříchů hodni, a kteří ho hodni nejsou, to jest jinými slovy ustanovil je duchovními soudci, kteří mají rozhodovati dle práva a spravedlnosti, kterým hříchy odpustiti a kterým je zadržeti jest. Světský soudce, má-li nad některým člověkem vynésti rozsudek, musí dokonale znáti stav věci;

bez této znalosti nemůže ho ani osvoboditi ani odsouditi. Stejně musí i kněží jako duchovní soudci dokonale znáti duševní stav toho, nad nímž mají vynésti rozsudek. Poněvadž ale kněží nejsou vševědoucí, nemohou také duševní stav hříšníků znáti, leč tak, že ho hříšníci projeví, anebo což totéž jest, že své hříchy tajně vyznají, tedy z nich se vyzpovídají. Ježto tedy Božský Spasitel náš chtěl, aby apoštolové a jejich nástupcové hříšníkům jejich hříchy odpouštěli nebo zadržovali, zároveň také chtěl a nařídil, aby hříšníci se apoštolům a jejich nástupcům ze svých hříchů dopodrobna zpovídali.

Dále: Kněží jako soudcové mají také povinnost, hříšníkům za dostiučinění ukládati kajicné skutky. Ale jak se samo sebou rozumí, mají se tyto kajicné skutky řídit podle hříchů a mají zároveň chrániti hříšníka před pádem do téhož hříchu a napomáhati mu k polepšení. Jak by však kněz mohl kajicníkům uložití přiměřené pokání, kdyby mu svých hříchů neodhalili, to jest z nich se nezpovídali? Tedy moc, hříchy odpouštětí nebo zadržovati, kterou Kristus dal apoštolům a jejich nástupcům, i s této stránky pozorovaná, zavírá v sobě pro hříšníka nutně povinnost, své hříchy vyznávatí — se zpovídati.

Arthur Marie baron Lütwitz z rodiny přísně protestantské vypravuje ve spise „Košile

šťastného člověka“ ve zvláštním odstavci „Jak jsem se stal katolíkem“ toto:

Měl jsem těžký hřích na svém srdci, jehož jsem se dopustil v myšlénkách, a jehož jsem se chtěl zbaviti; šel jsem k našemu kazateli a zeptal jsem se ho: „Máme zpověď?“ — „„Ovšem!““ — „Jak to přijde,“ ptal jsem se zase, „jsem 42 roků stár, ale nikdy jsem ještě neslyšel, že by se někdo z nás zpovídal?“ — „„U nás se to ovšem nestává,““ minil, „„ale zpověď máme.““ — „Jak pak odpouštíte hříchy?“ ptal jsem se dále. — „„Máme formuli,““ odvětil; „„ale že se mi to ještě nepříhodilo, budu ji asi míti založenu, přejete-li si, vyhledám ji.““

Byl jsem rozhořčen, jel jsem do Paříže,⁴⁾ abych se tam nepoznán vyzpovídal; přeptal jsem se na vynikajícího protestantského kazatele...

Dovedli mne k ctihodnému, starému pánu, s dlouhými, jako sníh bílými vousy, a tu odehrála se tato rozmluva:

„„Co si přejete?““ ptal se mne.

„Rád bych se zpovídal.“

„„Jak se jmenujete?““ ptal se mne opět.

„Prosím, nechme jméno stranou; přicházím, abych před Bohem své hříchy vyznal.“

Prosil mne, abych vešel k němu.

⁴⁾ Co před tím vypravoval, sběhlo se v Německu. Pozn. překl.

Sedl jsem si do lenošky, on se posadil naproti mně.

„„Čím pak jste?““ tázal se mne a při tom mi jmenoval tučet různých sekt.

Trnul jsem.....

Jsou tedy mimo naši, všech bludů zba-
verou církev, ještě jiné, které se také všech
bludů zbavily a při tom učily pravému o-
paku naší církve!

„„Z čeho si přejete se vyzpovidati?““ ze-
ptal se mne.

Jmenoval jsem mu svůj hřích, jehož jsem
se dopustil v myšlénkách a prosil ho, aby
mi jménem Božím ten hřích odpustil.

„„My hříchů neodpouštíme,““ řekl; —
„„vždyť nevíme, zdali nám Bůh naše hříchy
odpustí.““ —

„Ale já čtu přece v evangeliu,““ odvětil jsem,
„že Kristus dal svým apoštolům moc, hříchy
odpouštěti.“

„„Ovšem že,““ řekl, „„ale my ji nevyko-
náváme.““

„Tim potvrzujete,““ odpověděl jsem, „že
protestantismus je zbudován na nevěře, a
nutíte mne, abych se stal katolíkem.“

Tu řekl mi tento protestantský nejvyšší
kazatel, jenž jednou nohou již v hrobě stál:
„„Nezdržuji vás od toho ani na o-
kamžik, abyste se stal katolíkem;
máme tolik sekt, že již nevíme, na

čem jsem... Staňte se klidně katolíkem!““

To mi bylo přece trochu mnoho, to byli dva kazatelé téže sekty... Jeden řekne: „Máme zpověď, ale já jsem svou formuli na odpuštění hříchů někam založil.“ Druhý řekne: „My zpověď nemáme ačkoliv ji Kristus ustanovil...“⁵⁾

V dalším pak vypravuje, jak se stal katolíkem.

Že Ježíš Kristus sám zpověď ustanovil a poručil, vychází najevo

2. také z toho, že křesťané od prvních dob křesťanství zpověď znali jako podmínku od Krista k odpuštění hříchů předepsanou a se zpovídali jako my. To nám dosvědčují písmo sv., všichni svatí Otcové a dějiny.

Ve skutcích apoštolských 19, 18. vypravuje totiž sv. evangelista Lukáš, že v městě Efesu v době, kdy tam sv. apoštol Pavel učil a a zázraky konal, „mnozí z věřících,“ t. j. z těch, kteří přijali křesťanství, „přicházeli, vyznávající a vypravující hříchy své.“ t. j. jinými slovy, zpovídali se. Také sv. apoštolové Jakub a Jan mluví zřejmě o zpovědi, když první praví: „Vyznávejte se jedni druhým z hří-

⁵⁾ Přeložila Gisela hrab. Silva-Taroucová dle 7. rozmn. a oprav. vydání. G. Franci, Praha 1910, str. 58 a násl.

chů svých,⁶⁾ a když poslední učí: „Jestliže vyznáváme hříchy své, věrný jest Bůh a spravedlivý, aby odpustil nám hříchy naše a očistil nás od všeliké nepravosti.“⁷⁾)

Co nám praví o zpovědi sv. Otcové?

Auktor listu II. ke Korintským, který se snad mylně připisuje sv. papeži Klementovi Římskému, jenž kolem roku 100. p. K., tedy krátce po smrti sv. apoštola Jana vytrpěl smrt mučnickou, a který se od mnohých kritiků klade do první polovice druhého století, pravím v odstavci 8.: „Dokud jsme na tomto světě, z hříchů, které jsme v těle spáchali, pokání čiňme... Nebo po vyjití ze světa toho nemůžeme tam již více vyznávat se z hříchů ani pokání činiti.“⁸⁾)

V druhém století nám podává zprávu sv. Ireněj, žák apoštolský, že ti, kteří se obrátili ze sekty Valentiniánů, po svém návratu do církve ze všech hříchů i nejtajnějších, dokonce i ze svých žádostí se zpovídali.⁹⁾)

⁶⁾ Jak. 5, 16.

⁷⁾ 1. Jan. 1, 9.

⁸⁾ Citát uvedený přidává překladatel. Autor cituje slova: „Kdo má péči o svou duši, ať se nerdí představenému (t. j. biskupovi) hříchy své vyznati, aby od něho obdržel posvěcení (t. j. odpuštění jich),“ kterážto slova v Sušillově překladu tohoto domnělého listu II. sv. Klementa ke Korint. nepřicházejí.

⁹⁾ S. Iren. *contra haeres.* I. 1. c. 6., 7 & 13.

Tertullian přibližně r. 160. po Kristu narozený mluví o zpovědi jako o známé věci. Tak praví ve své knize „O pokání“ hl. 10: „Myslím, že mnozí proto se zdráhají, ze svých hříchů se zpovídají, anebo s tím ze dne na den odkládají, protože jim více záleží na jejich cti, než na jejich spasení. V tom ohledu se podobají těm, kteří trpí tajnou nemocí, své zlo lékaři zatajují a tak nevhodným studem si přivoďují smrt. Co jim prospěje tvrdošijnost, s jakou se zdráhají svoje provinění lidem odhaliti (t. j. se zpovídají), když přece nemohou uniknouti vědomosti a soudu Božímu.“¹⁰⁾

Co se týká právě uvedených svědectví sv. Klementa, sv. Ireneje a Tertulliana, je třeba dobře si všimnouti také toho, že první¹¹⁾ byl ještě současníkem apoštolů a poslední dva znali ještě žáky apoštolů; měli tedy nejlepší příležitost, také učení apoštolů poznati, což přirozeně dodává jejich svědectvím zvláštní ceny.

Origenes narozený r. 185. po Kr. piše¹²⁾ takto: „Jestliže jsme hřichy své odhalili nejen Bohu, nýbrž i těm, kteří naše rány a hřichy mohou vyléčiti, budou naše hřichy shlazeny od toho, který pravil: ‚Hle shladím

¹⁰⁾ Tertul. De Poenit. c. 10.

¹¹⁾ V předpokladu, že jmenovaný list II. ke Kor. pochází od sv. Klem. Řím.

¹²⁾ Homil. 16.

tvoje nepravosti jako mlhu a tvoje hříchy jako tmu.“ Těmito slovy nepovídá Origenes patrně nic jiného, než že kněží mají plnou moc, odpustiti hříchy těm, kteří se z nich zkroušeně zpovídají, tedy právě to, čemu ještě nyní učí katolická církev a čemu učiti bude až na konec věků.

Sv. Basil, arcibiskup v Cesarei, v Asii, zemřel roku 379., píše: „Je třeba, hříchy vyznávati těm, kterým svěřeno je rozdávání tajemství Božích (totiž sv. svátostí), neboť že tak činili staří kající, nalézá se v písmech sv.“¹³⁾

Sv. Ambrož, arcibiskup Milánský a slavný učitel církevní, (zemřel r. 397.), kázal v postě: „Hleďte, nyní je čas, v němž musíte své hříchy vyznávati Bohu a kněžím. Proč se stydí hříšník, své hříchy vyznávati, které jak Bohu, tak i všem andělům se všemi vyvolenými dušemi jsou známy!? Vyznání (zpověď) osvobozuje od smrti, otvírá ráj a dává naději na blaženost.“¹⁴⁾

Sv. Jarolím píše: „Když biskup nebo kněz mocí svého úřadu vyslechl rozličné hříchy, pak vi, koho má svázati, koho rozvázati.“¹⁵⁾

¹³⁾ In regulis brev. 288., cfr. 228. — Vel quaest. 229.

¹⁴⁾ S. Ambros. lib. de poenit. 2. 3.

¹⁵⁾ S. Hieron. in Matth. 16.

Právě v tomto století mluví také sv. Otcové Řehoř Naz. a Řehoř Nyss. a mnozí jiní o zpovědi jako o zařízení v církvi všeobecně stávajícím. Totéž se děje od církevních učitelů v pátém a následujících stoletích. Uvedu zde ještě výrok sv. Augustina. Ten píše: „Hleď na kněze jako na anděla Božího. Otevři mu skryté kouty svého srdce! Nestyď se říci před jedním, co jsi se snad nestydl spáchat před mnohými a se mnohými lidmi. Zjev mu své cesty a udělí ti prostředek smíření.“

Konvertita Sigmund Henrici, bývalý protestantský (lutheránský) farář v Götzenheimu, vykládá ve svých pamětech¹⁶⁾, co ho přivedlo k tomu, aby se sblížil s církví katolickou. „Přicházeli ke mně,“ praví, „kteří chtěli vykonati u mne soukromou zpověď a v tísní svého svědomí přímo ode mne žádali, abych jim odpustil hříchy... Tu stál jsem před nejpalcivější ze všech otázek, jež mohou vzniknouti v duši kazatelově... před otázkou: mám moc, odpouštěti hříchy? Kdo mě ji dal? Kde mi byla právoplatně udělena? Že duchovní správce tuto moc míti musí, nyní se mi strašně vyjasnilo; nebo nemá-li jí, nemůže pomáhati dušem, a pak je všecka

¹⁶⁾ Rosenthal, Konvertitenbilder des 19. Jahrh. Bd. III. Abth. 2., pag. 381—382., ap. Heusler, Homiletické listy I., str. 263—264.

duchovní správa prázdná a marná a nedostatečná. A od té doby pomýšlel jsem na to, abych sám také jednou se vyzpovídal, a to právě bylo pobídkou, abych se důkladně poohlédl po svátosti pokání v církvi, po „zpovědnici římských“, zda zde vpravdě možno hledati a nalézti, co mně i jiným nutno. A to mne brzy vedlo i k dalšímu studiu věrouky a mravouky. Bůh sám ví, co jsem tehdy prodělal, avšak, budiž za to veleben vybral jsem se z tohoto moře mučivé nejistoty, pochybností a bludů. Dosud vzpomínám s jásotem na dobu, kdy spisy Tertullianaovy, zvláště Praescriptiones, mně objasnily, že římská církev je církví Kristovou, a Irenej mně tuto pravdu do nejplnějšího světla uvedl. Jak jsem tu byl hotov, spěchatí ku proslavené církvi římské!“

Nyní ještě několik událostí ze staré doby!

Sv. Pavlín vypravuje v životopise sv. Ambrože, že tento sv. Otec církevní pokaždé, když se někdo u něho ze svých hříchů zpovídal, tolik plakal, že i zpovídacího pohnul k slzám. — Současník sv. Hilaria Arlesského nám vypravuje o tomto světcí, že věřící o nedělích často ve velikém počtu se k němu hrnuli a ze svých hříchů se mu zpovíдали. — První církevní sněm v Německu roku 742. konaný uložil každému vojenskému plukovníkovi za povinnost, vydržovati pro jeho

vojáky z p o v ě d n í k a. Totéž nařídil císař Karel Veliký, jenž zemřel roku 814.; a tehdyž jak se nalézá ve starých dějepisných knihách, ztrávili polní kněží celé noci zpovídáním, měla-li druhého dne býti svedena nějaká bitva. — Nařízení roku 801. vydané stanoví, aby „kněží těm, kteří se zpovídají ze svých hříchů, ukládali s veškerou bdělostí důstojné pokání.“ Dále nám zachovaly dějiny jména mnohých zpovědníků vznešených osob, jako na příklad císaře Karla Velikého; ten se jmenoval Ludvík Le Debonnaire. — Dále máme ještě mnohé knihy, které se vztahují na udělování sv. svátosti pokání a proto se poenitentialy, t. j. knihami kajicnými, zpovědními nazývají. V nich jest dopodrobna udáno, jak pečlivě mají zpovědníci se dotazovati na počet, druh a velikost hříchu, a jak mají kajícíci se své strany žalovati všechny i nejtajnější hříchy. — Dále je též skutečností, že v církvi řecké od Říma odloučené je zpověď v obyčeji právě tak, jako u nás katolíků, což se dá vysvětliti jenom z toho, že o přikázání Kristově ohledně zpovědi při odtržení Řeků nebylo ani dost málo pochybnosti. Proto také synoda odštěpených Řeků v roce 1672. konaná prohlásila právě tak, jako církevní sněm Tridentský, „že svátost pokání, která v sobě uzavírá tajnou zpověď, byla ustanovena od Krista, když pravil: „Kterým odpustíte hříchy atd.“

Jsou-li však takoví, kteří sice přiznávají, že v prvních stoletích církve byla zpověď, ale pak tvrdí, že to byla jen zpověď veřejná, a že se tehdáž o tajné nebo ušní zpovědi nic nevědělo, je to zcela nesprávné. Dějiny naopak učí, že i tehdáž byla ušní zpověď, jak jest nyní, všeobecně v užívání, ba že tajná předcházela veřejné, a že byla za dostatečnou považována, aby se od Boha dosáhlo odpuštění hříchů. Jak již Origenes nám vypravuje, měl podle kajicných předpisů oné doby (ve III. století po K. P.) kněz po vyslechnutí tajného vyznání hříchů jako duševní lékař určití, zda zpovídající se má učiniti také veřejné vyznání, čili nic.¹⁷⁾ V listě sv. papeže Lva I. z roku 459. biskupům v Kampanii se praví: „Nemají býti všechny druhy hříchů psány a veřejně předčítány; neboť stačí, aby vina svědomí byla jenom knězi tajnou zpovědí oznámena.“¹⁸⁾ A tak to bylo zachovááno v Africe, jak dosvědčuje sv. Augustin, ba vůbec ve východních i západních církvích, zejména v církvi římské, jak dovozuje dějepisec Sozomenus.

Z toho ze všeho vyplývá, že zpověď byla v církvi od časů apoštolských až na naše doby; byla tedy od apoštolů a od Krista sa-

¹⁷⁾ Hom. 2 in Ps. 37, n. 6.

¹⁸⁾ S. Leo I. Epist. 168. ad episc. Campaniae.

motného ustanovena; neboť, praví sv. Augustin, „čemu církev po celém světě rozšířená vždy a všude učí a zachovává, a o čem se nedovede: Ldati čas původu a ustanovení, to musíme považovati za učení od apoštolů pocházející“, nebo vlastně za učení Kristovo, poněvadž apoštolové neučili, než čemu byli před tím od svého Božského Mistra vyučeni.

Proto také posvátný církevní sněm Tridentický na základě právě vyloženého zjevení Božího a ústního podání slavně prohlásil: „Kdo by popíral, že svátostná zpověď jest ustanovena nebo ku spasení potřebná právem Božským; anebo by tvrdil, že způsob, tajně se zpovídati samotnému knězi, kerý katolická církev od počátku vždy zachovávala a zachovává, nespočívá na ustanovení a rozkazu Kristovu, a že jest vynálezem lidským, budiž v klatbě, t. j. z církve vyloučen.“¹⁹⁾

Ostatně že zpověď jest původu Božského, nepopírají ani sami protestanté. Ba sám Luther dokonce přiznává ve svém pojednání o pokání: „Není pochybnosti, že zpověď hříchů jest potřebna a od Boha nařízena.“ A ve svých „Stolních řečech“ na str.

¹⁹⁾ Conc. Trident Sess. 14. can. 6. de poenit.

160. praví týž reformátor: „Za poklady celého světa bych nedal zpověď; neboť vím, jakou silu a útěchu jí mám děkovati. Raději bych chtěl znova trpěti tyranství papeže, než svoliti k odstranění zpovědi.“²⁰⁾ — Slavný protestantský učenec Leibnitz praví o zpovědi: „Nelze v odpor bráti, že toto zařízení jest dílem moudrosti Boží.“²¹⁾ — Podobně vyznal později protestantský biskup z Chesteru v Anglii Dr. Montague: „Knězi skládaná tajná zpověď jest již ve staré církvi velmi užitečný obyčej.“²²⁾ — Sám Jindřich VIII., král anglický, napsal před svým odpadnutím od katolické církve: „Kdyby o zpovědi ani slůvko nepřicházelo v písmě sv., kdyby o ni mlčeli svatí otcové, přece bych nemohl, když vidím, že veškeren lid ve všech stoletích své hříchy knězi oznamoval, jinak věřiti a mysliti, než že není lidským vynálezem, nýbrž že jen od Boha byla nařízena a zachována. Neboť jak by byli mohli národové nějakou lidskou vážností býti pohnuti k tomu, aby své nejtajnější hříchy, jejichž tiché vědomí je děsilo, a na jejichž zatajení jim vše záleželo, svěřovali cizím

²⁰⁾ Dr. J. Schuster, *Katechetisches Handbuch* III. str. 359. Freiburg i. B. 1850.

²¹⁾ Leibnitz, *Systema theol.*, [Paris. 1819. p. 270. ap. Tauquerey, *Synopsis th. dogm.* ed. 4. 1899. II. p. 530.

²²⁾ Dr. J. Schuster, *l. c.* v pozn.

uším s tak velikým vlastním zahanbením a nebezpečenstvím, že budou prozrazeni.“²³⁾

Tedy s obviněním: „Zpověď jest vynálezem kněží,“ nevyváznou, jak nyní bylo dokázáno, potivníci a nepřátelé zpovědi příliš dobře.

Co mají proti zpovědi ještě dále?

II.

Zpověď jest mučírnou svědomí, nesnesitelným břemenem.

Tak zní další obvinění proti zpovědi, a mnozí jsou toho mínění, že se proto smějí zpovědi vyhýbati. Nuže, uvidíme, zdali si právem tak stěžují, a zdali jsou tím skutečně omluveni, když proto nechtějí o zpovědi ničeho věděti.

Dejme tomu na okamžik, že by zpověď byla skutečně takovou, jak se zde očerňuje, totiž „mučírnou svědomí“, „nesnesitelným břemenem“, můžeme se proto právem nad ní pozastavovati?

Pravím: Ne a zase ne. A to předně proto, že Pán Bůh má nad námi neobmezené právo

²³⁾ Henricus VIII, De sept. Sacr. contra Luth. cfr. Dr. J. Schuster, Katech. Handbuch III., str. 359. a násl. v pozn.

a může nám tudíž poroučeti i něco, co jest nám velmi krušné.

A pak za druhé táži se: Je zповěď skutečně tak přehnaným požadavkem, který Pán čini na nás, u porovňání s tím, co nám takřka za cenu pokání a zповědi poskytuje?

Kdo tohle tvrdí, vůbec neví, jakým zlem je těžký hřích; zdá se, že neví, že, kdo těžce hřeší, svému Bohu a Pánu takové přikoří čini, jakoby „jej se své strany znova křižoval.“¹⁾

Zdá se, že neví, že na takovou neposlušnost a vzpuru proti velebnosti Božské je stanoven věčný trest v pekle. — Když prorok Eliseus malomocnému Námanovi na jeho prosbu, aby jej zbavil malomocenství, vzkázal, aby se odebral k řece Jordánu a tam se sedmkrát vykoupal, že bude čist; měl Náman, jak dosvědčuje písmo sv.,²⁾ z počátku všelijaké námitky proti použití tohoto prostředku, ale na konec učinil, jak mu byl prorok vzkázal, řka na radu svého služebnictva sám k sobě: „Kdyby tě prorok byl něco těžšího poručil, byl bys musil se tomu také podrobiti.“ — Táži se: Nemusí týmž právem každý malocenstvím těžkého hříchu stížený sám sobě říci: „Kdyby ti Pán, aby ti odpustil vinu, a trest hříchu, byl poručil

¹⁾ Zid. 6, 6.

²⁾ 4. Kral. 5.

něco ještě těžšího, než je zpověď, byl bys musil se tomu také podrobiti.“ Jest ovšem pravda, že pokorné vyznávání poblouzení a poklesků přichází člověku pro vrozenou mu pýchu za těžko, ba v mnohých případech za velmi těžko; ale když si jen poněkud ve světle víry zpřítomní tíhu viny a trestu smrtelného hříchu, musí jistě vyznati: „Pán by mně mohl plným právem ustanoviti ještě daleko těžší podmínky, za nichž mně chce odpustiti vinu a trest hříchu, než je zpověď; musím se tedy této přece jen lehké podmínce rád podrobiti.“ — Kdyby zločinec k smrti odsouzený dostal ujištění, že bude úplně pardonován, to jest že mu bude odpuštěn trest smrti a každý jiný těžký trest pod podmínkou, že před svým soudcem složí zkroušené a upřímné vyznání všech svých zločinů — stěžoval by si snad tento nešťastník do „mučení svědomí“, do „tyranství,“ jež se mu takovýmto vyznáním děje? „Jistě ne, je-li jinak při smyslech; naopak může mluvit o štěstí, že mohl tak lehkou vyváznouti,“ tak bude v tomto případě souditi každý rozumný člověk. Použití toho na hříšníka a zpověď vyplývá samo sebou.

A pak nemusíme přiznati, že Pán ve své dobrotě a shovívavosti nám splnění této podmínky, totiž vykonání zpovědi ulehčil, co možná, nejvíce? Nežádá od nás, abychom toto vyznání konali u přítom-

nosti mnoha lidí, nýbrž jenom před jedním člověkem, před jeho zástupcem, knězem, který je člověkem jako my. Mnozí si ovšem stěžují, že se musí zpovídati „člověku“, a vyličují to tak, jakoby tím zpovídání bylo ztiženo. Ale ti krátkozrací! Neměli by spíše býti vděční právě za to, že se musí zpovídati člověku a ne andělu nebo snad dokonce oslavenému Bohočlověku, Ježíši Kristu, což by zřejmě bylo mnohem těžším, protože světelná postava anděla a ve větším ještě stupni velebnost Boží, by jim naháněla jen strach a hrůzu a tak by jim odňala všecku chuť ke zpovídání.

A jak již připomenuto, jest každý kněz ke zpovídání zplnomocněný moci tohoto úřadu svého přísně zavázán, všecky bez výjimky, kteří chtějí před ním vyznati své hříchy, přijímati s otcovskou láskou, ba právě těm, kteří přicházejí v duševním stavu hodně bídném, prokazovati tím větší lásku, tím větší soucit a milosrdenství a poskytovati jim jako učitel a duchovní lékař všecku možnou péči; a právě proto, že je sám člověkem a vlastní zkušenosti ví, co je lidská křehkost, také tím jistěji poskytne všem takovou otcovskou soustrast, takovou účinnou lásku. Mimo to má, jak každý ví, každý zpovědník zachovati nejpřísnější mlčení o všem, co mu bylo ve zpovědi řečeno. Jak daleko má toto mlčení sahati, zakusil kdosi

sám, kdo dříve byl protestantem a nechtěl věřit, že katoličtí kněží zachovávají tak naprosto nezrušitelnou mlčelivost a nikdy nepoužívají toho, co byli ve zpovědi slyšeli. Učinil, jak sám vypravuje, tento pokus, aby se o tom přesvědčil. Na cestě po Itálii přišel také do Říma a dovedl si tam opatřiti vysvědčení, jež náležela jinému knězi, aby falešně dokázal, že jest katolickým knězem. Když je měl, šel do sakristie jednoho kostela a žádal se zpovídati. Zpovídal se knězi, který byl představeným zakristie a prohlásil ve zpovědi, že není knězem, ale že přece slouží mši sv. a že toho nemůže zanechat, protože si tím v Itálii vydělává živobytí; ostatně že má nepravé listiny, kterými se jako kněz vykazuje. Když zpovědník na to odpověděl, že za takových okolností mu nemůže uděliti rozhřešení, a zpovědnici opustil, šel za ním tento protestant v patách, vstoupil do zakristie, a na otázku téhož kněze, co by chtěl, odpověděl, že si přeje sloužit mši sv. Kněz, jakoby ničeho nevěděl o všem, co byl právě od něho slyšel ve zpovědnici, žádal jeho listiny,³⁾ prohlédl je a pak pravil: „Zcela dobře, pane, služte mši sv.“ Sám pak mu vyložil mešní roucha a připravil kalich. Když

³⁾ V Římě každý správce kostela jest povinen, žádati od neznámého kněze listinu zvanou „celebret“, dříve než mu dovolí sloužit mši sv. Pozn. překl.

to viděl protestant celý nad tím žasnoucí, zvolal: „Teď vidím opravdu, že katolický kněz nikdy nepoužívá toho, co byl ve zpovědi slyšel. Nyní ale také věřím, že katolická církev jest církvi Kristovou — vyučujte mne!“

Co nám dále ještě zpovídání usnadňuje, je zvyk. Vždyť my, katolici, jsme tomu již od mládí zvykli; zkušenost, s jakou láskou jsme byli tak často přijati; příklad jiných, zvláště vážených mužů, kteří totéž činí; a především milost Ježíše Krista, jež těm, kteří o ni prosí, při zpovídání právě tak přispívá, jako jim pomáhá při vzbuzování lítosti; to všecko dohromady působí, že ten, který jen poněkud je zvyklý ke zpovědi choditi, sotva při vyznávání pocítuje nějaké potíže, jak to možno každodenně zakusiti.

Jsou-li však přece tu a tam katolici, jimž zpovídání působí preveliké úzkosti, není tím patrně vinno katolické učení o zpovědi, nýbrž dílem bludné pojmy, jež mají o požadavcích ke zpovědi, dílem také úsilí zlého ducha, který všemožným způsobem chce lidem užívání tohoto spasitelného prostředku zoškliviti. Opraví-li takoví své bludné představy ve světle katolické pravdy, postaví-li se proti pokušení od zlého ducha pocházejícímu, zmizí také jejich úzkosti před zpovědí.

Než nyní jdu ještě dále a tvrdím: Zpověď není mučírnou svědomí, ani nesnesitel-

ným břemenem, ale naopak je zcela přirozeným prostředkem ku polepšení, ba potřebou lidského srdce.

Ani pro tohle nebude mi důkaz těžkým.

„Že k očištění od zlého je třeba kajicného doznání, to cítí a koná každý. Otec i matka, učitel i vychovatel žádají od chybujiho dítěte, aby se přiznalo. Každý soudce, kterému třeba jen jednou velký zločinec po dlouhém zapírání učinil zkroušené přiznání, ví jak takové vyznání hříchu opět pozdvihuje z prachu pošlapanou přirozenost lidskou, ví jak takový zločinec po svém přiznání se cítí lehčím, volněji dýchá, jasněji a otevřeněji hledí.“ Tak se vyjadřuje o zpovědi z čistě přirozeného stanoviska rada krajského soudu R. Baumstark z Kostnice v knize: „Naše cesty ke katolické církvi.“¹⁾ Ptám se: Není tomu tak, jak se tu Baumstark vyslovuje?

„Již jistý znamenitý filosof poznamenal,“ praví se ve Frankově²⁾ „Přiručce lidových odpovědí“, „že nejen není proti přirozenosti, své srdce po hříchu jinému otevřítí, nýbrž že to přirozenost dokonce sama žádá pro výčitky svědomí, nepokoj a úzkost, do nichž hříšník uvrhuje své srdce. Když vinník svou úzkost odhalí a takřka do srdce důvěrného

¹⁾ R. Baumstark, Unsere Wege zur kathol. Kirche.

²⁾ Franco, Handbuch populärer Antworten.

přítele vyleje, cítí se již s polovice osvobozen od břemene, které jej tíží.“ Způsobné dítě, když něco provedlo, je sklíčeno a úzkostlivo a nemá pokoje, dokud své chyby rodičům neoznámí. Ještě více. Již často se přihodilo, jak bez toho známo, že zlosyni sami od sebe přišli k soudu a tam sami učinili udání o svých spáchaných zločinech a za důvod tohoto udání sebe uváděli, že „již by déle nemohli vydržeti nepokoje svědomí.“ Věděli, že přiznání před světským soudem je pravděpodobně bude státi život, ale raději obětovali život, než by byli ještě déle žili v takovém nepokoji. — Také je skutečností, že u mnohých protestantů důvodem, proč se stali katolíky, bylo, aby se mohli — zpovídati. Svrchujmenovaný misionář P. Weninger⁶⁾ vypravuje ve zmíněné knize tento případ, který se udál v Paříži.

Jistá protestantská dáma byla provdána za katolického hraběte. Na tomto manželu svém pozorovala vždy jistou veselost a duševní klid, kterých sama nepociťovala a kterých mu záviděla. — Ptala se ho jednou, odkud to jest, že jest stále tak veselý a očiividně žije v tak velkém vnitřním klidu. Hrabě odpověděl: Nám, katolíkům, jest umožněno, skrze zpověď své srdce ve svátosti pokání

⁶⁾ Katholizismus, Protestantismus und Unglaube“, o němž zmínka na str. 13.

otevřítí a zástupci Božimu na zemi se svě-
řiti; to nám dává tato nejvniternější útěchu,
duševní klid, který na mne pozoruješ a vnitř-
ní mír. Tu si povolala hraběnka jednoho dne
kněze jednoho z mých přátel. Pociťovala, že
jest obtěžována zvláštním zármutkem a roz-
laděností v srdci. Na otázku kněze, čeho
si žádá, odpověděla hraběnka: „Důstojný ot-
če, chtěla bych se vyzpovídati.“

„„Jste katolička?““

„Nejsem.“

„„Ano, pak nemohu vaši zpovědi slyšeti;
neboť k tomu jest především třeba, abyste
uznávala církev za svou matku a učitelku,
abyste věřila všemu, čemu nás věřiti učí,
a abyste byla hotova jako její pravá dcera
žiti a umřiti.““

„Jinak se nemohu zpovídati?“

„„Nemůžete.““

„O, já bych se přece ráda zpovídala! Vy-
učujte mne tedy, chci se státi katoličkou.“

Byla vyučována a zpovídala se a pocítila
brzy útěchu, kterou hledala, v celé její pl-
nosti.

Ostatně beztoho jistě každý sám již od
mnohých slyšel přiznání, jež učinil po do-
bré zpovědi: „Teď mi spadl cent se srdce“
— „teď bych rád hned umřel“ a p.; anebo
sám na sobě to zakusil po dobré zpovědi.

Konvertitka Julie z Massowů píše o své
zpovědi dne 1. července 1885. po svém při-

jetí do katolické církve v Bohusudově takto: „Konečně zůstaly jsme jen samy dvě (t. j. Julie z Massowů a její přítelkyně Mechtildis ze Zeschau) v polotemnu kostela s našimi zpovědníky, s Potthofem (dvorním kazatelem v Drážďanech) a jedním knězem jezuitou; čehož obávala jsem se nejvíce, bylo mi k nejsladší a nejsvětější radosti, k nevyslovitelné útěše — jenerální zpověď a velké, hluboké rozhřešení! Nikdy neměla jsem o rozhřešení tak vznešené poněti, a jistě nikdo, kdo nezkusil, neví, co jest.“⁷⁾

Ještě budiž připomenuta jiná potřeba v lidském životě, která rovněž zpovědi bývá ukojena. Každý člověk více méně přichází do takových poměrů a postavení, v nichž, aby nezbloudil, nenarazil, nutně potřebuje opravdového přítele, který mu dáti může radu a poučení. A kde takového přítele najde? Ve zpovědníkovi. Tomu se svěří, kdežto před jiným člověkem by v mnoha případech o tom a onom nerad mluvil; mimo to se ví, že zpovědník nikomu nepochlebuje a nejprísnejší mlčenlivost zachovává.

Musíme tudíž přiznati, že jsou s pravdou velice na štiru ti, kteří zpověď rozkřikují jako „mučírnu svědomí,“ jako „nesnesitelné břímě“; anebo když mnozí míní: „jenom

⁷⁾ Škola B. Srdce Páně 1904, str. 342.

kdyby toho zpovídání nebylo“; kdo však ví, čeho zpovědi dosahujeme, a kdo zná potřeby lidského srdce, nemůže tak mluvit. Spíše máme všecku příčinu, milosrdenství Boží velebiti za ustanovení zpovědi, která tak dokonale odpovídá potřebám lidského srdce a v životě i při smrti nám poskytuje největší útěchu.

Co pak se ještě vytýká zpovědi? Říká se:

III.

Zpověď je prý na škodu mravnosti a podporuje prý jen lehkomyšlnost.

Mnozí snad ještě nikdy této námitky proti zpovědi neslyšeli. Ale poněvadž se přece toto obvinění také činívá, zejména se strany jinověrců, nechci ho také mlčením přejíti.

Říkají tedy: „Zpověď že jest na škodu mravnosti“ — a proč pak? Odpověď vyznívá obyčejně v ten smysl, že ve zpovědi bývá řeč také o věcech, které jsou proti mravopočestnosti.

Inu ovšem, když se kající dopustil něčeho, co jest proti šestému nebo devátému přikázání Božimu, jest arcí povinen, z toho se také zpovídat., — ale pokud jen možná, počestnými slovy; arcíže je také povi-

nen, má-li ve svědomí jaké pochybnosti v tomto ohledu, ve zpovědi je projevit; a stejně jest i zpovědník povinen tam, kde toho je třeba k úplnosti zpovědi, dáti příslušnou otázku, při čemž ale, jak se samo sebou rozumí, vždy užívá nutné opatrnosti, jak mu to také církevními předpisy jest nakázáno a za povinnost uloženo. Kdyby tedy v tomto ohledu již byla učiněna nějaká chyba, nemůže býti jistě kladena za vinu zpovědi vůbec, nýbrž musila by býti připočtena výhradně jen na účet dotyčného zpovědníka. Ostatně však ze sta osob, které byly tak nešťastné, že v mravním ohledu pobloudily, jistě nebude nalezena ani jediná, jež může říci: „Tím, že jsem ten a ten poklesek učinila, jest vinen ten neb onen zpovědník.“ Nikoliv, žaloba zní zcela jinak. A snad nemá tak docela nepravdu ten, jenž ty, kteří tvrdí, že „zpověď jest mravnosti na škodu“, takto odbývá:

„Podivno! Celý svět tone v záplavě těchto špinavých vod; zábavy (z velké části) nejsou již nic jiného, než ustavičné špinavé řeči; mluví se o tom v soukromých domech, v hostincích, na ulicích, na náměstích; divadla se ozývají jen necudnostmi, hudba dýchá jen vášně; výkvět společnosti jest výstavou nahotin, romány, jež jsou v rukou dívek a jiných, jsou předivem milostných pletek; malby a obrazy, jež visí na stěnách, jsou

pohoršlivé; rodina samotná, své doby svatyně stydlivosti, jest od prostopášných a nevěrných manželů poskvrňována, a nikdo proti tomu nemluví, a nikdo nenalezá, co proti tomu namítati. Nemravnosť jest jenom u těch, kteří v kostele a ve zpovědnici hledí v této zátopě postaviti hráze. Opravdu, pokrytství, fariseismus nemohou již dále jíti.“¹⁾ — Tentýž spisovatel také poznamenává: „Nejvíce rozhlašují zmíněné obvinění proti zpovědi takovi, kteří sami ani ke zpovědi nechodí, ani také za vzor mravnosti platiti nemohou.“

Dále se říká: „Zpověď prý jen podporuje lehkomyšlnost“ — a to prý proto, že okolnosť, že zpovědi lze tak snadno dosáhnouti odpuštění, činí také člověka v hřešení lehkomyšlnějším, a protože se člověk považuje vykonanou zpovědi za dokonale očištěného a nestará se, aby své hříchy měl ustavičně v ošklivosti.

Co jest odpovědi na tuto námitku proti zpovědi?

Především bych rád připomněl toto: Na jedné straně se říká: „Zpověď jest mučirnou svědomí“, nesnesitelným břemenem“, a na druhé straně se pak opět říká: „Lehkost, s jakou se ve zpovědi dosáhne odpuštění hří-

¹⁾ Franko, Handbuch populärer Antworten, II. Bd., str. 137.

chů, podporuje hřešení.“ Jak se to dohromady rýmuje? Není v tom odpor?

Než odpovím bližší na hořejší námitku proti zpovědi.

Co náleží podle katolické věrouky k tomu, aby se dosáhlo odpuštění hříchů? Snad jen zpověď samotná? Nikoliv, zpověď jest jen jednou z podmínek, jejichž splnění žádá Bůh, kde je to možno. A tato podmínka není podle katolické věrouky nikterak nejprvnější a nejdůležitější; za takovou platí spíše, jak lze v každém katolickém katechismu nalézt, pravá lítost spojená s opravdovým předsevzetím, tedy jedním slovem — pravá kajicnost; ano, ta jest nejpotřebnější, na té hlavně záleží, aby se dosáhlo ve zpovědi odpuštění hříchů. Každý jen poněkud o své víře poučený katolík ví, že tam, kde schází pravá lítost, pravá kajicnost, není odpuštění hříchů, kdyby se člověk sebe upřímněji zpovídal; každý katolík, který jen trochu svou víru zná, ví dále, že ku pravé lítosti a opravdovému předsevzetí se vyžaduje, aby hříšník byl **hotov**:

1. varovati se nejenom všech těžkých hříchů, nýbrž i blízkých příležitostí a nebezpečenství ke hříchu;

2. statečně odpírati všem náklonostem ke hříchu a užívati všech prostředků k zachování milosti potřebných;

3. dle možnosti navrátiti cizí statek, jakož i napravití pohoršení, které hřichem zavinil, a nahraditi škodu, kterou bližnímu na jeho cti, na jeho časných statcích anebo jinak způsobil;

4. odpustiti ze srdce všem nepřátelům a všem, kdož mu ublížili;

5. plniti dokonale všechny povinnosti stavu svého.

Kdyby hříšník nebyl k jedné nebo druhé z těchto právě uvedených částí **h o t o v**, schází mu dle katolického učení pravá lítost a opravdové předsevzeti, a nemůže, dokud se mu jich nedostává, vykonati dobré zpovědi a dosáhnouti ve zpovědi odpuštění hříchů.

Je-li tomu ale tak — a je tomu skutečně tak, každý katolický katechismus to dosvědčuje -- pak dovede každý rozumný člověk sám posouditi, zda se katolické zpovědi může právem vytýkati, že v ni lze tak lehkou dosáhnouti odpuštění hříchů, a že tedy zpovědi se podporuje lehkost hřešení. Myslím, že bude nutno spíše vyznati: to, co se dle katolické věrouky žádá, aby se ve zpovědi dosáhlo odpuštění hříchů, není sice pro hříšníka nemožným, ale také není tak lehkým, aby jej to mohlo učiniti lehkomyšlným v hřešení a oslabiti trvalé smýšlení kajicné.

Odpoví se mi snad: „Inu ale, je-li tomu tak, proč pak jsou potom přece katolíci,

kteří si z hříchu, ani z těžkého, příliš mnoho nedělají, říkajíce: „Vždyť já se z toho mohu zase vyzpovídati, a bude mně to všechno zase odpuštěno.“ Ba jsou i samotní zpovědníci, o nichž lidé říkají, že to neberou přísně, že všichni u nich snadno projdou atd.

Na to odpovídám: Jsouť arci, bohužel, takoví katolíci, ba dost možná, že tu i tam některý zpovědník snad to bere na lehkou váhu. Ale rozumně přece nelze takových řečí a chování jednotlivců, ba ani chybného jednání jednotlivých zpovědníků používatí za měřítko při posuzování zpovědi vůbec. Správným měřítkem je přece samozřejmě jen katolická věrouka. Katolíci označeného druhu však nemluví a nejednají ohledně zpovědi nikterak v souhlase se svou katolickou vírou; neboť, dle této souzeno, jsou podobné řeči rouháním a kteří dle nich jednají, dopouštějí se onoho těžkého hříchu proti Duchu sv., který zní: „Zúmyslně na milosrdenství Boží hřešiti“; a nedosáhnou proti zpovědi neslyšeli. Ale poněvadž se přece toto obvinění také činívá, zejména ovšem, dokud se tak zhoubné zásady nezřeknou, ve zpovědi odpuštění hříchů, a kdyby přece tak mysleli, protože od kněze obdrželi rozhřešení, jsou ve velkém sebeklamu.

Taktéž nesprávné jednání jednotlivých zpovědníků, kteří to snad berou na příliš

lehkou váhu, nesouhlasí s předpisy, jež jsou jim dány, se strany církve při vykonávání tohoto kněžského úřadu a nemůže proto také býti přičítáno za vinu zpovědi samotné. Jest proto i věřícím řečeno, (jak lze čísti v římském katechismu)²⁾, „že s největší pilností každému o to dbáti jest, aby si takového kněze vyvolil (za zpovědníka), kterého odporoučí neúhonnost života, učenost a moudrá soudnost, který předobře zná, i jak veliké váhy a důležitosti jest úřad, jež koná, i jaká každému hříchu přísluší pokuta (pokání), i kterým má hříchy odpustiti nebo je zadržeti.“ Ba věřící vědí též, aspoň se jim to v kázáních, v křesťanských cvičeních atd. připomíná, že se vydávají v nebezpečnosti, neplatně se zpovídají, když si při volbě zpovědníka počínají nepoctivě.

Tedy katolické učení o zpovědi nemá jistě viny, jestliže mnozí lehkomyšlně hřeší; ba naopak katolická zpověď je spíše jedním z nejsilnějších prostředků, jež lidi od hřešení zdržují a ke všelické bohabojnosti vedou.

Důkaz pro to jest předně obsažen již v povaze věci, t. j. ve zpovědi samotné.

Litost, a to litost pravá, srdečná, tedy upřímná ošklivost nad spáchaným zlem a

²⁾ Katechismus z nařiz. sněmu Tridentského křesťanstva, část III., hl. V., čís. 56. Praha 1867. Děd. sv. Prokopa.

srdečná bolest nad urážkou a bezprávným učiněným tak Bohu, nejlepšímu Otci, upřímná předsevzetí, budoucně se ho již nedopustiti (to všecko, jak již řečeno, náleží k dobré zpovědi), jsou přece jistě nejsilnějším prostředkem, aby zdržovaly od hříchu a život upřímně polepšili. K těmto prostředkům přistupuje pak ještě jeden a to nejmocnější — milost, kterou nám přináší dobrá zpověď. Abychom se polepšili, jsme jistě povinni, činiti, co na nás jest; ale jest jisto, že všecko naše namáhání bez pomoci milosti Boží, by k tomu nestačilo. V dobře vykonané zpovědi nám Pán mimo posvěcující milost, která jest vlastním účinkem svátosti, uděluje ještě mnoho jiných, tak zvaných svátostných milostí. Pomocí těchto milostí se potlačuje naše žádostivost, zmírňují se naše vášně, osvěcuje se náš rozum víc a více a posilňuje se naše vůle, abychom přemáhali hřích a usilovali o ctnost.

„Římský katechismus“ praví o užitku zpovědi mezi jiným toto: „Jaký užitek přináší zpověď, lze poznati také z toho, co ze zkušenosti vidíme, že lidem, jejichž způsob života jest pokažený, nic tak neprospívá k napravení mravů, jako když časem tajné myšlenky svého srdce, řeči a skutky svěří příteli moudrému a věrnému, který jim radou a skutkem může jíti na pomoc.“

Pročež k těmuž účelu musí se to pokládati za velice spasitelné, aby ti, které svědomi jejich viní z hříchů, odkryli neduhy a rány své duše před knězem, jakožto Krista Pána zástupcem, jemužto nejprísnějším zákonem ukládá se mlčelivost ustavičná. A tu (při zpovědi) hned naleznou léky sobě připravené, které mají do sebe jakousi nebeskou moc, nejen od přítomné nemoci duši zhojiti, nýbrž i tak ji opatřiti, že napotom tak snadno opět neupadne v neduh a nepravosti podobné.

Ale nesmi se opomenouti ani ten užitek zpovědi, který se vztahuje na společenský život a vzájemné obcování. Neboť jest patrné, že kdyby ze života křesťanského se odstranila svátostná zpověď, by všecko bylo plno neřesti tajných a ohavných, kterýchžto pak a jiných ještě horších nepravostí by se potom lidé, jsouce návykem hříchu zcela zkaženi, neostýchali páchat veřejně. Neboť bázeň před zpovědí takřka na uzdě drží hříchu žádostivost a bujnost a bezbožnosti meze stavi.“³⁾ Tak římský katechismus.

Důkaz pro hořejší tvrzení podává za druhé zkušenost. Nepravím nikterak, že ti, kteří chodí ke zpovědi, by byli sami

³⁾ Katechismus z naříz. sněmu Trid. atd. část II., hl. V. A. 37, str. 265.

„andělé“, ale táži se: Kde se najde větší lehkomyšlnost v hřešení? U těch, kteří chodí k zpovědi, nebo u těch, kteří nechodí? Dějiny a každodenní zkušenost nás učí, že to povšechně bývá u těch, kteří ke zpovědi nechodí. Připomínám tu opět žádost, která byla předložena císaři Karlu V. od protestantského měšťanstva města Norimberka, aby opět byla zavedena zpověď, a to ze žádného jiného důvodu, než proto, že odstranění zpovědi se hřichy a neřesti rozmohly způsobem hrůzu budícím a protože ve zpovědi poznali jediný prostředek, který tomuto zlu učiní přítrž.

Nejdůstojnější pan biskup Martin z Paderbornu praví ve svém spise¹⁾: „Biskupské slovo protestantům Německa“: „Po velikonoční zpovědi a konají-li se někde missie, kde obyčejně bývají zpovědnice od zkroušených kajicníků obléhány, slýchávám u nás (katolíků totiž) o usmíření dlouholetých nepřátelství, o napravení zaviněných pohoršení, o hromadném často navracování cizího majetku. Protestantské statkáře, kteří z takových náhrad těží, a kteří klidně shrabují obnosy, jež jim při takových příležitostech bývají doručovány, slýchal jsem často rozplývati se chválou tak znamenitého zařízení, jakým jest katolická zpověď —

¹⁾ Ein bischöfliches Wort an die Protestanten Deutschlands.

a obyčejně připojují pak ještě k tomu: Kéž by takové zařízení bylo také u nás!“

Na dokázání hořejšího tvrzení uvedu za třetí ještě některá přiznání protestantů, kteří na základě toho, co nám dosvědčují dějiny a každodenní zkušenost o užitečnosti zpovědi, nemohou opomenouti, aby katolické zpovědi vzdávali všecku chválu.

Leibnitz, jeden z největších učenců protestantských, pravi v jednom ze svých děl nazvaném „System theologie“⁵⁾ o zpovědi takto: „Jistě, je-li v křesťanském náboženství něco krásného a pomilování hodného, je to zařízení zpovědní. Neboť nutnosť, zpovídati se, odstrašuje mnoho lidí, zvláště ty, kteří nejsou ještě zatvrzelí, od hříchu, a poskytuje padlým velikou útěchu, tak že za to mám, že zbožný, vážný a opatrný zpovědník jest velikým nástrojem Božím ke spáse duší; neboť jeho rada nám prospívá k uspořádání našich náklonností, k postřehnutí našich chyb, k vystřihání se příležitostí ke hříchu, k navrácení odcizeného, k nahradě škody, k rozptýlení pochybností, k pozvednutí skleslého ducha, konečně ke zmírnění a vyhlazení všelikého zla duševního; a je-li na zemi možno nalézti sotva něco výbornějšího nad věrného přítele, jak důležitým stává se pro nás teprve tehdy, když nepo-

⁵⁾ System der Theologie, lat. Systema theol., Paříž 1819, str. 270.

rušitelnou posvátností Božské svátosti jest povinen zachovávatí věrnost (mlčelivost) a poskytnouti pomoc.“ Tak Leibnitz.

Protestantský lord Fitz-William vyjadřuje se ve svých „Listech Attikových“ o účinnosti zpovědi takto: „Ctnost, spravedlnost a mravnost jsou nutnými základy všech států. Avšak bez soudní stolice pokání, kterou drží církev římská, není pro ctnost, spravedlnost a mravnost žádného jen poněkud spolehlivého základu.“⁶⁾

Jiný protestant pravi: „Kdo může spočísti tisíce těch, kteří jen tímto zařízením (zpovědi) byli zachráněni, ku přemýšlení o sobě a svém stavu přivedeni a tím ještě snad od kraje propasti odtrženi, do které se již již vrhnouti chystali; anebo tisíce těch, kteří (ve zpovědi) obdrželi poučení pro svědomí pochybující, uzdravení pro (svědomí) raněné, uklidnění pro (svědomí) úzkostmi svírané a tak obdrželi právě to, čím jedině mohli býti v dobrém udrženi a utvrzeni.“

Protestant E. Naville v Ženevě upřímně vyznává: „Který hříšník neobrací žádostivě oči po soudní stolici pokání (t. j. zpovědnici)? Kdo si nežádal v hořkoti duše své a v nejistotě, zda Bůh odpustil, slyšeti z úst toho, který má účast v moci Kristově, tak

⁶⁾ Letters of Athicus, lett. th. 5. ap. Tauquerey, Synopsis II. 531.

slova: Jdi v pokoji, odpuštěny jsou hříchy tvé!“⁷⁾)

Proto dal protestantský kazatel zemělému pruskému králi Bedřichu Vilémovi II. radu, aby u svých protestantských poddaných opět zavedl zpověď, řka v dotyčném dobrozdání: „Nevěděl bych Vašemu Veličenstvu odporučiti nic důležitějšího než zpověď. Církev nemá (nad ni) účinnějšího prostředku, udržeti křesťany v bázni Boží.“

Sami nepřátelé křesťanství a všeho náboženství nepopírají užitečnosti zpovědi. Tak přiznal svými bezbožnými spisy známý J. J. Rousseau ve světlém okamžiku: „Zpověď jest výtečným zařízením, jest uzdu nepravosti. Jest podivuhodně vypočtena, naladiti k odpuštění srdce, jež nenávisť rozežrala a pohnouti k náhradě ty, kteří se dopustili nespravedlnosti.“⁸⁾ — Jiný neznaboh jménem Petr Leroux volá na státníky, kteří odklízují všecko náboženství a při tom chtějí přece zachovati pořádek atd.: „Vězte, že je to něco hrozného, podržeti káta, když jste byli odstranili zpověd-

⁷⁾ E. Naville, apud de Baudry, *La religion du Coeur*, p. 84 sq. cfr. *Tauquerey, Synopsis II.* pg. 530.

⁸⁾ Autor brožurky připisuje tento výrok Rousseauovi, kdežto v *Rádci duchovním XI. 2. 2.* se praví, že ho třeba hledati v „*Dictionnaire philos.*“ čl. *Catéchisme du Curé*“, jenž pochází od *Voltairea*.

nika.“ — Marmontel, francouzský dějepisc píše ve svých „Mémoires“ I. 1.: „Neni vhodnějšího prostředku udržeti u mládeže čistotu mravů, nežli měsíční zpověď.“⁹⁾)

Tedy i obvinění: „Zpověď jest mravnosti na škodu a podporuje lehkomyšlnost v hřešení“, jest naprosto falešné a opak je správným: „Katolické zařízení zpovědi jest jedním z nejspasitelnějších prostředků milosti pro nevinné i padlé, pro spravedlivé i hříšníky; pro nevinné a dobré, aby nevinnosti a milosti neztratili, pro padlé a hříšníky, aby ze svého smutného stavu se pozvedli a ztracené milosti nabyli a zachovali.“

Missionář P. Abel T. J. vykládá: „Byl jsem v Antverpách. Tam byl kupec, který byl zákem profesorů jesuitů. Vždy byl nejlepším přítelem těchto svých učitelů. Jednoho dne přišla jeho paní a stěžovala si jednomu z nich: Nevim, co je s mým mužem; nemluví, je zasmušilý, a býval přece vždy tak vesel a tak přívětiv! Kněz zašel ke kupci, aby snad pomohl; než kupec byl sice vlidný, ale upjatý. Zkusil jiný kněz, marně. Jedné neděle vyjel si kupec, místo aby šel do kostela na mši sv. na procházku za město. Cestou potkal bývalého profesora svého, kněze, který časně z rána byl dvě hodiny od města sloužit mši

⁹⁾ Rádce duchovní XI., 292.

sv. a právě se vracel. „Račte přisednouti důstojný pane!“ zval ho kupec; „zavezu vás domů.“ Kněz přisednul. Po chvíli však pojednou pravil kupci: „Příteli, teď jsme sami; povězte mi, co s vámi vlastně je?“

„Důstojnosti,“ odpověděl kupec, „mně není žádné pomoci. Něco se mi přihodilo, mám něco na svědomí, a to mi nemůže Bůh ani odpustiti.“

„Co by to bylo,“ pravil kněz, „snad tohle jste učinil?“ a jmenoval mu hrozný hřích.

„Nikoli,“ odvětil kupec.

„Snad tedy tohle?“ tázal se opět kněz.

„Nikoli,“

„Anebo tohle?“ — Nyní kupec mlčel. Kněz zaklepal na kočího, aby zastavil. Pak ujal kupce za rámě, vystoupil z kočáru, a jak šli polem, udělil mu rozhřešení. Kupec objal ho pak a pln štěstí vrátil se domů. Byl zase jako býval, a v domácnosti všecko veselí.¹⁰⁾

Vykonali jsme, co jest věci každého rozumného, pravdymilovného a opatrného člověka; zkoumali jsme totiž, zda jest něco pravdy na obviněních pronášených proti zpovědi: zda totiž zpověď, jak předstírají její zlehčovatelé, je skutečně vynálezem kněží? zdá skutečně jest mučírnou svědomí a břemenem nesnesi-

¹⁰⁾ Heusler, Homiletické listy, Wiesner, Praha 1907, I, str. 234.

telným? zda skutečně jest mravnosti nebezpečná a lidi lehkomyšlnými činí? Při tomto zkoumání dali jsme se vésti pravidly zdravého rozumu lidského, svědectvím dějin a každodenní zkušeností a co pro křesťana jest nejprvnější a věci hlavní, světlem sv. víry. A co se ukázalo při tomto zkoumání? Toto: že obvinění proti zpovědi přednesená nejejenom jsou v hrubém odporu s naší sv. vírou nýbrž, že se také přičí svědectvím dějin a zkušeností, ba namnoze i nejjednodušším požadavkům zdravého, prostého rozumu; ukázalo se při tomto zkoumání jako nepochybné: že zpověď je zřízením Božím, že ji totiž Spasitel náš, Bůh a člověk Ježíš Kristus ustanovil a přikázal; že jest potřebou svědomí vinou obtíženého a lidského srdce; že podporuje mravnost a ctnost.

Teď si může také každý zodpovědět otázku: „Jest možno, aby se rozumný člověk ještě zpovídal?“ A jistě si odpoví takto: „Ano, musí se zpovídati, chce-li jen býti katolickým křesťanem a chce-li jako takový rozumně, t. j. křesťansky opatrně žíti a zemříti.“

Kdyby se však někdo divil, že, ač se věc takto má, přece katolická zpověď je zcela po přednosti předmětem, který jest každodenně osočován, překrucován, pomlouván, posměchem a potupou zahrnován a blátem

smýkán, tomu budiž ke správnému porozumění tohoto zjevu řečeno jenom toto jediné:

„Lháť od počátku,“ ďábel a přívrženci jeho ustavičnou válku proti katolické víře vůbec, tak proti zpovědi zvláště. Důvod je tento: Jeden ze zlých duchů, byv k tomu přinucen zaklínáním, učinil kdysi toto přiznání: „Nic se nám v církvi tak velice nelíbí a nic našich lstivých plánů více neničí, než častá zpověď.“ Kdo se tu bude ještě diviti, že ďábel a všichni ti, kteří „jej mají za otce,“ zpovědi nenávidějí na smrt a rádi by ji smetli s povrchu světa?

Co však má býti ovocem tohoto zkoumání?

1. Ti, kteří dosud jedno nebo druhé obvinění proti zpovědi před jinými pronášeli, snad i ve spisech a časopisech je tlumočili a rozšiřovali, poznavše svůj omyl, nechť rozhodně vydají svědectví pravdě, a to zvláště v těch kruzích a tou cestou, kterou dříve rozšiřovali blud.

2. Ty, kteří následkem těchto obviňování zpovědi ve své víře ohledně tohoto bodu více nebo méně pobloudili a snad delší nebo kratší dobu zpovědi již nekonali, rád bych viděl s pomocí Boží přivedeny k tomu, aby nyní věřili a v dokonalém přesvědčení svou viru osvědčovali, tedy zase pokorně svou zpověď vykonávali.

3. Všichni konečně, byvše posilnění a upevnění ve víře ohledně zpovědi, ať Božskému Spasiteli vroucně děkuji za ustanovení zpovědi a často ho prosí za osvícení a milost pro ty, kteří mají o zpovědi falešné náhledy a zneuznávají nekonečného dobrodiní jejího. Všichni nechť pravdu v tomto bodě otevřeně a odhodlaně vyznávají, hájí a cestu jí raziti se snaží s touž horlivostí, jakou projevují protivníci při rozšiřování bludu a lži.

Na povzbuzení k tomu ať slouží tento příběh:

Při missiích, jež se konaly v Aixu v Provinci, jednoho dne vrazil do jídelny k P. Brydaine-ovi (který zemřel 1767.), když se byl právě posadil za stůl, starý důstojník v patrném rozčilení a žádal si mluvit s missionátem. „Pojďte za mnou,“ pravil velitelským tonem Brydaineovi, „musím vám říci důvěrně pár slov.“ Potom jej uchopil za ruku, prudce ji stiskl a strhl jej s sebou do vedlejšího pokoje. Tam uzamkl dveře, odhodil klobouk stranou a vytáhl svůj kord. Při tomto výstupu bylo missionáti úzko. Brzy však byl zbaven všech obav, když se mu důstojník za hojných slz vrhl k nohám a pravil: „P. Brydaine, chci se zpovídati, ale ihned, jinak nevím, co ze mne bude. Přišel jsem z dálky 27 mil sem. Srdce se mi chce rozskočiti. Od té doby, co jsem slyšel vaše kázání o pekle, toho déle nevydržím; moje svědomí

jest katem, který mně ve dne v noci nedá pokoje. Slyšte, nevyjdete z této místnosti, dokud mne tohoto břemene nesejmete se srdce.“ Missionář, hluboce pohnut touto dojemnou scénou, objal kajícího, vyslyšel hned jeho zpověď a usmířil jej s Bohem. Při rozloučení prosil statečný důstojník svého zpovědníka za odpuštění, že mu způsobil takový strach, a připojil: „Třásl jsem se ustavičně samou úzkostí, že mne smrt odnese v tom stavu, v jakém jsem byl, a že mne pohltí peklo; vězte mi, má-li člověk takové nepřátele v patách a ohlíží-li se po nich, nemůže zůstat klidným i kdyby měl srdce tvrdé jako ocel.“ Po šesti měsících přísného pokání a upřímných slz litosti zemřel obrácený nanejvýš příkladnou smrtí.

Neměl pravdy tento dobrý důstojník, když považoval zpovídání za tak nutné? Nemělo by to nekonečného významu pro věčnost, kdyby v prsou každého katolíka žilo stejné smýšlení, jako u toho důstojníka? Nebylo by snad všestranné rozšíření tohoto spisku prostředkem, aby se pravdě o zpovědi zjednalo uznání a zachovávání? O kéž každý, pokud jest v jeho silách, přispívá k uskutečnění láskyplných úmyslů Toho, který přišel hledat a spasit, co bylo zahynulo.¹¹⁾

¹¹⁾ Mat. 18, 11. Luk. 19, 10.

Národní pouť do Lurd r. 1924.

„Transite ad me omnes, qui concupiscitis me“ (Eccl. c. 24.) — „Přistuptež ke mně všichni, kteříž mne žádostivi jste“! — neodolatelně zaznívá do celého křesťanského světa od jeskyně massabiellské v horách pyrenejských! Tisíce a tisíce poutníků každoročně vítá bílý chrám lurdský a posvátná tamní jeskyně. A kdo jednou Lurdy navštívil stěží odolá touze, jež v něm vzbudí každá nová v novinách oznámená pouť. I mně dalo se podobně. Ač navštívil jsem již jednou Lurdy (r. 1907), přece spěchal jsem i letos na farní úřad u P. Marie Sněžné, abych tam u pokladníka, nyní již zemřelého vldp. rady Ant. Kašpárka složil 2200 K a přihlásil se za spolupoutníka. A tak dne 8. srpna po mši sv. odcházel jsem jako jeden ze 407 poutníků se svými zavazadly k nádraží Wilsonovu, kam dostavil se brzy za námi protektor poutní výpravy J. B. M. nejdp. Msgr. K. Kašpar, biskup královéhradecký, provázen kanovníkem Dr. J. Hanušem. Mezi tím, co naše orelská kapela hrála lurdskou píseň na rozloučenou, a chvojím a znakem čsl. republiky o 13 vozech připravený stál tu vlak,

byl tento první výjev našim spolupoutníkem-filmován. A po té již nastoupili poutníci do vozů na vykázaná místa. Poslední projevy loučení misi se s prvními mocnými výdechy lokomotivy, a tak Praha nám znenáhla mizi z dohledu...

Brzy jsme ve vlaku zdomácněli navzájem se poznavše. Za zpěvu, modliteb a přátelského rozhovoru mýjeli jsme Benešov, Tábor, Soběslav, Veselí-Mezimostí. V Budějovicích na nádraží přivítali nás s nadšením naši přátelé.

Mile působilo přivítání bílé oděné družičky, jež po uvitání podala J. M. nejdp. biskupovi Kašparovi kytici. Znamení k odjezdu přerušilo krátké ale srdečné toto uvitání přátel budějovických, jimž z odjíždějícího vlaku dlouho mávali naši poutníci bílými šátky. —

Po celní prohlídce v Hor. Dvořišti vyjíždí vlak k první stanici rakouské — Summerau. Kdo by byl býval pověřčivým, mohl by souditi na blízké nějaké neštěstí; neboť sotva jsme opustili poslední stanici naší republiky, byl nucen vlak se zastaviti, aby dvě kola vagonu pro jich chatrnost nahrazena býti mohla novými. Stalo se tak po dosti dlouhém domlouvání se strany našeho poutního vedení. —

Se smutnými vzpomínkami na doby válečné, jež vyvolávají tu a tam dosud stojící dřevěné vojenské baráky, projíždíme údolí

dunajské. Za mostem, pod nímž se valí zelený Dunaj, pozdravuje nás již štíhlá, bílá věž dómu lineckého, právě letos slavně vysvěceného. Blizký poutní chrám marianský na vrchu Pöstlingbergu provází nás na další jízdě k Welsu. Pozornost naši zaujme za další jízdy lambašský klášter benediktinský, jehož založení datuje se z r. 1032. Scenerii hornaté krajiny doplňuje v pozadí pohoří Höllengebirge a později před Strasswalchenem Schafberg. Na chvíli snese se zrak s vrcholků hor k jezeru Wallerskému, kol něhož vlak právě uhání, a zase po chvíli téká již ve výši po bělajících se ledovcích übergosenských Alp. K večeru v mlhavé výši zřítí možno poutní kostel Maria Plain. O 20. hod. jsme již v Solnohradě. Sedé, dešť většící mraky vznášejí se nad malebným hradem města a nad dravým Salzachem, na jehož březích se toto biskupské sídlo již od r. 739 rozkládá. —

Za nastalé noci a deště projíždí vlak romantickými krajinami, soutěskou Liechtensteinovou, údolím Salzachu, později údolím řeky Innu, kolem Hallu, dobýváním soli proslulého a blíží se pak k Inšpruku; hlavnímu to městu Tyrol, jenž obklíčen horami, rozkládá se na Innu. Mnoha tunely projíždějící vlak směřuje pak k Brenneru. —

Probouzející se den (9. srp.) láká nás k oknům vlaku, z nichž pozorujeme divu-

krásnou přírodu s jejími lesnatými i holými vrchy, jež výškou spolu závodí, a mezi nimiž v údolí zabělá se tu a tam spěněná bystřina a nad nimi mlha hustým závojem zvolna se proplétá. —

V Brenneru vlak zastaví, aby poutníci podrobili se celní prohlídce; neboť jsme již na půdě italské. Za jízdy z Brennera mihají se nám před zrakem italské vesnice se svými štíhlými kostelními věžemi na vrších, tu zase mine nás zdoluhavé spřežení volů, nad jejichž hlavami do výše vyčnívá silná oj, místy štíhlé cypríše odrážejí se svou zelení od kamenných domků, ve výši lesknou se v raním slunci ledovce. U Franzensfeste, kde uzavřen východ z úzkého údolí, vidíme již po stránkách ohraničená pole révová. Někteří z poutníků-mužů vzpomínají a vypravují, že v těchto místech táhla se fronta vojsk italských. — Spějeme k Brixenu, jenž zvedá se ve výši 560 m. Čítá nyní 6000 obyv. Od r. 992 je sídlem biskupským. Zde, jak známo, byl internován K. Havlíček. — Úrodnou kotlinou vjíždíme k Bolzanu. Na tamním peronu byl již čilý ruch, zvýšený zájmem tamních obyvatel o náš poutní vlak. Dotazovali se horlivě po cíli pouti naší a uslyševše o Lurdech, prosili nás o zbožnou vzpomínku. „Auch für mich eine „Ave Maria“ — volala za námi jedna prodavačka nádražní. — Pokračujeme v jízdě přes řeku Eisack směrem k Tridentu.

Stoupající vedro nutí nás na chodby vlaku, odkudž zahlédnouti možno v úbočích vysokých hor množství kavern, v nichž za války vojsko se ukrývalo. Mnohá tato rozstřílená skrýš stala se takto společným hrobem statečných vojinů. Maně tu srovnáváte ty horské, věkovité velikány s válečnými invalidy. I těm horským obrům chybí leckde část kamenného těla, po němž zbyla dosud nezacelelená, přírodou nezhojena rána! Smutný obraz dik rychlé jízdě mizí, aby vystřídán byl bujnou zelení polí morušových, nebo špičatými cypřiši, kolem nichž uhání k jednokolové káře zaptažený oslík. I úhledné villy v háji palem a tisů mihnou se nám před očima. Však již nedaleko je nejprůmyslnější město jižních Tyrol — Rovereto s 11.000 obyvateli. Vlak bez zastávky projíždí jednotlivá města: Alu, Domeglianu, Pescantinu a překročiv Adiži, míří k Veroně, význačné svou pevností, dómem slohu románského z 12 stol., amfiteatrem a římským divadlem z dob Augustových, a již zatáčí směrem západním k Milánu — prvnímu cíli naší dlouhé jízdy. —

Po poledni zastavil vlak v hlučném nádraží milánském, kde pořádek udržovala stráž, připomínající nám svým oblekem a hlavně dvojruchým kloboukem naše bývalé obávané dráby z dob roboty. Rádi věru jsme již opouštěli dusné vagony, v nichž jsme půl druhého dne byli nuceni ztráviti, a naloživše zava-

zadla do připravených již povozů rozešli jsme se dle skupin do vykázaných nám hotelů. Vůdce naší skupiny vedl nás kol milánské katedrály do blízkého hotelu „Excelsior“ ve via Rastrelli, kde jsme se především důkladně umyli a oblek upravili. Poobědvavše, věnovali jsme zbývající čas do večere prohlídce města. Procházejíce ulicemi milánskými, vzpomínáme na vše, co jsme kdy slychali a četli o tomto dnes přes půl milionu obyvatel čítajícím městě. V paměti mihne se rok 313. Vzpomínáte, že zde vydán byl toho roku od Konstantina a Licinia „edikt milánský“, jímž po 300 letém pronásledování prohlášena byla svoboda křesťanského náboženství. Vzpomínáte dále na dvě jména velikých biskupů-světců, sv. Ambrože a sv. Karla Boromejského, jichž těla Milán v úctě chová. Vzpomínáte na r. 1158, kdy česká vojska pod Vladislavem II. spolu s německými pod Bedřichem I. stála před Milánem. Tehdy přeplavav odvážný Vladislav s českým vojskem rozvodněnou Addu, překvapil Milánské a vítězství uspišil. Dále si uvědomujete, že v Miláně svatě žila Blažena, dcera Přemysla Otakara I. a královny Konstancie, pod řeholním jménem Vilemina — jak Palacký v knihovně ambroziánské r. 1837 vypátral. V Miláně konečně korunován byl český král Karel IV. dne 6. ledna 1355 železnou korunou lombardskou. — Ze vzpomínek

zaběhnuvších do dob dávno minulých vyrušuje vás ruch moderního velkoměsta stálým řinčením elektrických povozů, troubením a frkáním automobilů a hrčením kočárů jedním koněm tažených, jež řídí koči v bílých vysokých kloboucích. — V množství moderních budov a paláců najdete celé řady domů, jež důstojně zachovávají si ráz starých římských nádherných domů patricijských. Otevřenými jejich vraty lze viděti předsíň osvětlenou od stropu visící velkou lucernou, za předsíni dvéře mřížové dovolují nahlédnouti do úpravného malého dvorku, v jehož zeleni květin a stromků blýská se tenký proud vodotrysku. Ráz starořímský připomíná i policejní stráž, ale jen pokrývkou hlavy, jež má jakousi podobu přilbice římských vojáků. Gumových obušků u strážě jsem neviděl. Za to často jsem zahlédl vojáky, kteří svým opeřeným kloboukem budili vzpomínku na bývalé naše policejní strážníky. —

Blížil se čas určený ke společné večeři a kýženému odpočinku. Nedivno, že po tak dlouhé jízdě spěchal každý s chutí k večeři a po večeři ještě s větší chutí na lůžko. V našem hotelu však ten odpočinek za mnoho nestál. Sotva jsme usnuli, byli jsme stále vyrušováni boucháním, smíchem a hlasitým hovorem přicházejících italských hostů do vedlejších pokojů. Jednomu takovému kama-

rádu z mokré čtvrtě napadlo zahráti si na píšťalku. Rozpustilý smích jeho druhů pobádal ho k dalším ještě smělejším produkcím. Z hotelového personálu nikdo jich za tuto nepřistojnost nepokáral, a my jsme se tak učiniti neodvážili. Teprve pozdě v noci se uklidnili, ale k ránu začli svou znovu! Nevyspalý dívám se okny na červené prejzové střechy sousedních budov, po nichž právě prochází se lině rezavá kočka. Snad i ona chuděrka nedobře se vyspala! — V ranni ticho zaznívají zvony milánského dómu. Jednotlivé údery v delších pausách se ozývající nezvykle zní našemu sluchu. Do zvonů totiž nehybně visících tlukou kovová kladívka. — Poutníci shromažďují se již k nedělním bohoslužbám před katedrálou. Za zpěvu vchází na to celý náš průvod chrámem do spodní kaple, v níž je hrob sv. Karla Boromejského. J. M. nejdř. biskup Kašpar sloužil zde mši sv., při níž zazníval náš český zpěv. Ve velechrámu samém slouží se mše sv. jen ritem Ambrosiánským, kdežto v kapli sv. Karla B. ritem latinským. Po mši sv. a po kázání prohlédli jsme si tuto vzácnou kapli, kde na oltáři leží kostra světcova, oblečená v roucho biskupské. Veliké úctě těší se tento „otec a ochránce lidu“ — jak nazýván sv. Karel za obětavost, kterou projevil městu r. 1576, kdy zde zuřil hrozný mor. Od r. 1560 byl světec jmenován kardinálem a arci-

biskupem. Zemřel r. 1584. — Po vykonané pobožnosti u hrobu světceva vystoupili jsme do lodi velkolepého chrámu milánského, jenž pro uměleckou cenu nazýván osmým divem světa. A jestliže vnitřek katedrály uchvacuje návštěvníka svou výzdobou, tím větší úžas bduí pohled z „piazza del Duomo“ — z náměstí chrámového — na mramorovou divukrásnou stavbu katedrály. Sta bělavých věžiček, do nejmenších podrobností propracovaných, řadí se tu do výše na žebrech oblouků, klenoucích se nad střechou dómu. Velechrám, zasvěcený Narození P. Marie, stavěn byl od r. 1386. Převládá sloh gotický, ač patrný jsou zde stopy slohu románského, ale celek nikterak tím není rušen. Je 145 m dlouhý, 56 m široký, věž 118 m vysoká. Návštěvník neopomene vystoupiti na střechu velechrámu, odkudž možno shlédnouti celé město, jež na rovině jsouc vystavěno, dovoluje přes červené moře střech zadívati se do širého okolí, vroubeného vrcholky Alp. Nemile působí, že italská vláda dovoluje na střeše dómu, mimo prodej pohlednic a památek, i prodej různých nápojů a příslušné k tomu zařízení. Vstupné na střechu chrámovou vybrané plyne do státní pokladny. Vláda totiž prohlásila se za „ochránkyni“ památek církevních a tím osobuje si i právo na získávání prostředků k udržování těchto památek.

Opustivše chrám milánský, tuto „perlu

města“, vsedáme do vozů okružní dráhy, jež ihned blíží se v pravo ke „Galeria Vittorio Emanuele“, nádherné to v renaissančním slohu od Mengoni v r. 1865—67 stavěné budovy, pod jejíž skleněnou vysokou a dlouhou střešou proudí stále množství lidu, který v příjemném chladu nachází zde občerstvení vybranými nápoji a ukojení pohledem na bohaté výkladní kříně. Marně v myšlenkách hledáte něc obdobného v Praze! — Vystupujeme před již památného chrámu S. Maria delle Grazie, pocházejícího z 15. stol. Chrám byl právě bohatě vyzdoben červeným damaškem, patrně za příčinou osmidenní slavnosti sv. Dominika, jež měla následujícího dne — v pondělí — končiti. Z chrámu vcházíme v pravo do bývalého klášterního refektáře, v němž nachází se památná „Poslední večeře“ od Leonardo da Vinci. Tato fresková malba místy je dosti již porušena. Pochází z r. 1499. — Po obědě nastupujeme do vozů elektrických, jež připraveny stály před palácem Rosso, pojmenovaném tak po červené barvě nádherné fasády. Škoda, že čas nedovoloval nám prohlédnouti si v něm umístěnou obrazárnu. Z téhož důvodu jsme nemohli navštívití vzácné sbírky sochařského umění v proti stojícím bílém paláci „Bianco“ zvaném. — Projíždíme hlučnými ulicemi k odlehlému hřbitovu, jenž z dálky již svým nádherným vcho-

dem poutá přichozi. Po širokých schodech vstupujeme do brány hřbitova, nejkrásnějšího v celé Itálii, zvaného Cimiteio di Staglieno. Nevíte věru kam dříve pohlédnouti, zda na tu nesčetnou řadu mramorových uměleckých pomníků, či do chodeb, obklopujících celý hřbitov, v nichž mramorové náhrobní výjevy v obdiv vás uvádějí. Co tu všude vážných myšlenek vyjádřeno dlátem mistrné ruky umělcovy! Tu vidíte plačící vdovu nad skonem manželovým, tam dojemný výjev loučících se dítek s matkou, jinde anděl otevírající brány nebes nevinnému dítěti. A což ten zadumaný mnich nad knihou! Čekáte, že pozvedne oči byv vyrušen z rozjímání vaším příchodem. A hle, tu zase byste chtěli vztáhnouti ruce, abyste zadrželi sklánějící se před vámi dítě nad kvítkem, jež se snaží je utrhnouti — tak vše tu je oživeno! Skoro zapomináte, že jste na místě, kde smrt vládne. I nejchudší hrob ozdoben je aspoň malým mramorovým křížem, takže celý hřbitov již z dálky se bělá. A zas tu srovnáváte naše hřbitovy olšanské, které tak chudě vám připadají! Ovšem nezapomínejme, že Itálie je zemi mramoru a umělců! Zato však nepoeticky a chladně působí na vás tři spalovací pece zde v malé síni postavené. Jestliže hřbitov každým hrobem vzbuzuje myšlenku na nový život, na věčnost a tudíž útěchy plnou nadějí

hlásá, ty ponuré pece jakoby beznadějností, zoufalstvím a věčnou smrtí tvrdě mluvily. Ve skříni vystavené, neúplně spálené kosti, nedovedou vás věru nadchnouti pro tento nevěrcům tak oblíbený způsob pohřbívání. Peci těch se nyní neužívá. Urny vloženy jsou do zdi v postranních chodbách. Desky urnu kryjící označeny jsou nápisy.

Mezi tím, co se poutníci vraceli ze hřbitova, zaháněli někteří dříve se vrátivši žízeň v blízké plachtové boudě, kde dosti draze platiti musili sklenku vody nebo vína, kouskem ledu chlazeného. Konečně společně zase odjíždíme zpět do města, abychom ještě navštívili „Katolickou universitu Bož. Srdce Páně“. Nenápadná, ale pro katolíky italské významná tato budova, má, mimo nádhernou aulu, fyzikální a lékařskou síň, jakož i bibliotheku. Tato universita trvá teprve 3 roky. Zřízena byla v prosinci r. 1921, takže je to nejmladší katolická universita.*) Některé důležitější momenty z historie této university uvádím zde z výroční zprávy 3. roku zmíněné university, kterou jsem při návštěvě dostal. V prvním roku akademickém 1921—22 dle této „Annuario della Uni-

*) Na celém světě je 35 katol. universit. Nejvíce, totiž 16 jich má Amerika, z nichž nejstarší je ve Washingtoně od r. 1789. Francie 5, Španělsko 2, Japonsko, Čína, Holandsko, Polsko a Syrie po jedné, atd.

versità cattolica del Sacro Cuore“ bylo zápsáno 54 posluchačů na fakultě věd sociálních (Facoltà di Scienze Sociali). Na fakultě filosofické (F. di Filosofia) 53 posl. Ve druhém akademickém roku 1922—23 bylo na obou fakultách 118 posluchačů. — Ve třetím roku 1923—24 ke dvěma jmenovaným fakultám přibyla „Facoltà di Lettere“ — historické literatury — a „Istituto Superiore di Magistero“. Na celé universitě je dnes 313 posluchačů. K zahájení třetího roku letos poslali telegramy: sv. Otec Pius XI., král Viktor Emanuel III., ministr vyučování Gentile, senator Mangiagalli, rektor magnificus university milánské a sindaco milánský. K otevření nové fakulty byl vyslán papežský legát kardinál Gaetano Bisleti, který v řeči své vzpomněl o založení university zasloužilého Giuseppea Toniolo, který umíraje řekl: „I Cattolici italiani se vogliono ricostruire la Patria, debbono avere la loro Università!“ (Chtějí-li katolíci italští znovu vybudovati vlast, musí míti svou universitu.). Poukázal na nápis ve velké aule: „Nulla unquam inter fidem et scientiam vera dissensio potest esse, sed mutuam sibi opem ferunt“ (Nemůže nikdy býti opravdového rozporu mezi vírou a vědou, nýbrž vzájemně si pomáhají.). A ku konci řeči své volal: „In scientia religio et in religione scientia!“ (Ve vědě náboženství a v náboženství věda.)

Tomuto heslu věrna vydala universita během dvou roků 15 svazků filosofických i jiného vědeckého oboru. — Je zcela pochopitelné, že otevření milánské katol. university a uznání této za svobodnou a rovnocennou s ostatními státem zcela vydržovanými universitami italskými, dalo se způsobem co nejslavnějším. S pocity radosti opouštěli jsme tuto budovu, která u vchodu postavenou sochou modlicího se filosofa — Františkána hlásá přichozimu, že víra a věda v souladu zde přebývají. —

Odpoledne shromáždili se poutníci v kathedrále sv. Ambrože. V této starobylé kathedrále, v letech 379—386. světce vystavěné, pomodlili jsme se nad hrobem jeho zpívané litanie, po nichž následovalo sv. požehnání ritem ambroziánským. O významu a životě sv. Ambrože promluvil J. M. nejdp. biskup Kašpar a to z téže kazatelny, se které kázával sv. Ambrož. Následovala prohlídka chrámu, zvláště hrobu sv. Ambrože, po jehož stranách odpočívají těla sv. Gervasia a Protasia. Byli jsme též upozorněni na místo v kanovníckém choru, kde nynější sv. Otec Pius XI. po 20 let jako kardinál a arcibiskup milánský konával společné církevní modlitby. S nadšením přijat návrh, aby zaslán byl holdovací telegram sv. Otcí z tohoto místa. —

Vracejíce se do svých hotelů, pozorujeme čilý nedělní ruch v hlavních ulicích. Nestácíme se téměř vyhýbati rychlým automobilům, v jichž počtu mizí tu a tam ještě nějaký koněm tažený povoz. Příjemnější ovšem je procházka v t. zv. Gardini publici — veřejných to zahradách s nádhernými parky — odkudž možno klidně pozorovati tu stfelhbitou jízdu automobilů po dlouhé, široké asfaltované cestě, která stíněna je po celé celé délce mohutnými platany a sklenuta na dvou místech branou Garibaldiho a „porta Nuova“. Takových pohodlných cest v městě je mnoho, z nichž vyniká n. př. blízké „Corso Venezia“, ale v menších ulicích uvidíte též dláždění malými křemelkami.

V pondělí ráno dne 11. srpna vsedáme před katedrálou do elektrických vozů. Pokud možno díváme se z odjíždějících vozů na malebný dóm, s jehož věže bělá se socha P. Marie; avšak v nejbližší již ulici směřující k „Stazione centrale“ — hlavnímu nádraží — zmizel nám již — „il Duomo“ úplně. K 7. hod. sedíme již v dusných vagonech těšíce se, že za tři hodiny budeme v „la superba Genua“ — v pyšném Janově. Po čas jízdy a hlavně na zastávkách vidíme pracující dělníky, mezi nimiž podle černé košile poznáváme mnoho fašistů. Rozsáhlá pole rýžová a bujná luka svědčí, že jsme v úrodné rovině, kterou protéká Pád. Mijíme

Chiaravalle s cisterciátským chrámem, r. 1135 sv. Bernardem založeným, dále město Certosa di Pavia s klášterem, jehož chrám zdoben renesanční fasadou, a tu již v dálce rysuje se 92 m vysoká věž katedrály, jež vévodí městu Pavii s jeho 30.000 obyvateli. V tomto biskupském sídle je od r. 1361 universita. Když vlak mine menší města Voghera (15.000 obyv.), Tortona a Nori, blíží se k Seravalle, kde již začínají Apeniny. Rovina znenáhla mizí ustupujíc vrchům. Vlak musí nyní projížděti tunely, jichž do Janova trpělivý poutník může napočítati celkem 24. Konečně o 10. hod. dojeli jsme do Janova. Toto město polohou svou nádherný skýtající pohled je co do velikosti pátým přístavním městem v Evropě. Hned před nádražím, na „piazza Acquaverde“, vítá nás mramorová socha Křištofa Kolumba, jenž se zde r. 1447 narodil.*) Z mnoha nádherných paláců zajímá příchozího „palác míru“, kde konaly se známé konference janovské. V městě je sídlo arcibiskupské a universita z r. 1812. Naše poutní výprava směřovala k dómu „San Lorenzo“. Ubírajíce se podél břehu přístavního pozvali jsme ty nesčetné lodě, lodičky a parníky, na nichž panoval čilý ruch. Ne menší ruch však pozorovati lze i na ulicích přístavních,

*) V Americe hodlají uctítí janovského rodáka postavením majáku, 360 m vysokého.

z nichž nepříjemný rybí zápach vedrem sesilovaný nás stále provázel. Úzké, ne příliš čisté uličky, v nich krámy s různým zbožím, vedro, prach, hluk — to vše činí dojem nějakého města orientálního. Hlouběji ve městě mísí se již tento ráz s rázem velkoměstským. Vyhýbati se musíte brzy těžkému vozu, jež společně táhnou tři koně a dva oslíci, brzy automobilu, a zase dobráku oslu trpělivě nesoucimu po obou stranách hřbetu naplněné přechové nádoby. —

Vstupujeme po „via di S. Lorenzo“ do katedrály „S. Lorenzo“ — nejvýznačnější středověké budovy, založené r. 985. Později — r. 1100 — obnovena byla ve slohu románské basiliky a r. 1307—12 upravena ve slohu gotickém. Po vykonané pobožnosti prohlédli jsme si nádhernou tuto svatyni. Chrám není vymalován, ale výzdoba stropu a stěn, odpovídající oběma jmenovaným slohům, vzájemně ladně se doplňuje. Velké varhany opatřeny jsou mřížovými dřevěnými dveřmi, jež se dle potřeby otevírají. Jako téměř v každém italském chrámě, tak i zde velmi uctíván obraz Panny Marie, před níž stále hoří svíčky a jež zbožný lid stále navštěvuje. Rovněž těší se zde úctě čtyři světci — sv. Jiří, sv. Vavřinec, z jehož života některé výjevy lze tu viděti, sv. Bernard a sv. Jan Křtitel, jehož kamenný sarkofag s tělem světcovým přenesen byl od

Křížáků z Palestyny sem do postranní kaple, do níž však ženám přístup není dovolen. — Odcházíme po širokých schodech z kathedrály, mezi tím co nás náš spolupoutník horlivě filmuje. Nad námi poletují vyplašení holubi, kteří tu na římsě chrámu dosud klidně v dlouhé řadě seděli. Snad se lekli filmového aparátu, který byl proti nim namířen. Zástupy zvědavých Janovanů ubírali jsme se k obědu. Příjemné bylo posezení v zahradě stíněné révou a širokými listy fíků, ale méně příjemné pro mnohého byly ty dlouhé, tenké šňůry makarónů rajskou omáčkou politých, jež jako první chod na stůl v hojnosti přineseny byly. Polévka v poledne se nepodává, ta náleží až k hlavnímu jídlu, totiž k večeři. Po makarónech přišlo ovoce, sýr nebo nějaký desert a víno v láhvích. — Posílnění odjíždíme k prohlídce janovského hřbitova, jenž svou krásou závodí se hřbitovem milánským. —

Opustivše Janov projíždíme již malebnou Rivierou. Po levé straně provází nás moře, na jehož lehce zčeřeně hladině často v dálce zabělá se plachetní loď. A což ten ruch v mořských lázních, na písčitém břehu, ve vodě neb na loďkách podél břehu! Všude živo a veselo! Po pravé straně zase životem bujným hýjí příroda! Rozkvetlé zahrady s pyšně rozloženými větvemi palem, bohatě stavěné vily pestrými květinami zkrášlené —

to vše mihá se a střídá po celou dobu jízdy až do Ventimiglia, poslední to stanice italské. Když vlak stanul ve Ventimigliu, zahráli naši Orlové poprvé hymnu francouzskou, kterou na peronu přítomní zřízenci a úředníci staniční stojíce vyslechli. Po skončení rázných zvuků hymny přišel ke vlaku jeden ze staničních úředníků, aby jménem Francouzů náš přivítal a poděkoval za náš projev patřící sbratřené Francii. — Po krátké zastávce pokračujeme v jízdě. S blížícím se večerem nabývá okolí moře pohádkového rázu. Sta světel s návrší a ostrý proud záře majáku odráží se ve chvějící se hladině mořské. —

Po 21. hod. dojeli jsme do Nizzy. Ač v době našeho příjezdu nežije Nizza ještě svým známým bujným životem, přece lze na první pohled seznati, že jsme ve městě, jež touze po zábavách plně vyhovuje. Dovedeme si aspoň poněkud představití pověstný karneval, jenž tu bývá pořádán po celý měsíc prosinec. Vidíme v duchu proudu veselých účastníků karnevalu, kteří tu hlučně procházejí širokým stromořadím mezi osvětlenými domy. Co tu asi zpěvu, křiku a rozpustilých masek, a kolik tu zase naopak zklamání a zoufalých nálad nešťastných, odvážných hráčů, jež přilákala sem nádherně zbudovaná herna, jež na jehlách v moři postavena pyšně

se v něm shlíží. — S takovými myšlenkami ubíráme se do svých hotelů. —

Ráno, dne 12. srpna, po mši sv. a kázání v románské kathedrále „Notre Dame“, stojící na „Place aux herbes“ a pocházející z let 1531—1660, prohlédli jsme si nyní za dne lépe celé město, jež připomíná se již ve 4. stol. př. Kr., a jež dnes počítá se k světovému, největšímu městu lázeňskému. Nizza sama majíc přes 150.000 obyv. schopna je přijmouti ročně na 200.000 cizinců. Nádherné parky, v nichž vévodí různé druhy vypěstěných palem, umělecké sochy, čarokrásná vyhlídka na moře z dlouhého nábreží „la promenade des Anglais“, jež tvoří hlavní promenádu, lákavé hotely, v nichž v době karnevalu platí se až 80 fr. za pokoj — vše to nabízí svůdná Nizza těm, jichž starostmi o hmotné potřeby hlava nebolí. —

Po obědě vyjeli si někteří poutníci do blízkého Monte Carlo, chtěje shlédnouti pověstnou tamní hernu. Spokojiti se ovšem musili jen pohledem z ulice na tuto budovu; neboť dovnitř není každému smrtelníku vstup dovolen. Po návratu poutníků z Monte Carlo navštívili jsme samostatné knížectví Monako, jež čítá celkem 3300 obyv. V hlavním městě sídlí biskup. Nepatrné toto knížectví leží ve výši 60 m. Krásný je pohled na moře a hornaté okolí z nádvoří zámeckého náměstí. Před zámkem přechází knížecí vojín ve

zbrani a uniformě, jež ovšem liší se od uniformy vojinů republikánské Francie. Rovněž odlišná vlajka na zámku hlásá samostatnost tohoto knížectví. Po pobožnosti ve zdejší katedrále prohlédli jsme si monacké prehistorické a oceanografické museum. Zvláště poslední zajímá návštěvníka rozličnými druhy ryb, krabů, medus, raků atd., jež se tu hemží v účelně zřízených skleněných nádržích, do nichž stále čerstvá voda proudí. — Odcházíme zpět kolem rozsáhlé zámecké zahrady, bohaté na tropické rostlinstvo, k zámku; a odtud do města, kde čekaly připravené autobusy k zpáteční jízdě do Nizzy. Spěšně dopisujeme nezbytné dopisnice s pozdravy svým známým, a již uhání naše povozy kolem pěkných vil a zahrad, jež místy směle do moře zabíhají. — Při večeři v Nizze bylo tentokráte zvlášť veselo! Orelská kapela hrála hymnu francouzskou a pak naše národní písně, za což hudebníci byli přítomnými francouzskými hosty odměněni nejen potleskem, ale i šampaňským vínem. Po večeři navštívili poutníci za doprovodu orelské kapely českého zde usedlého hoteliera. Poněvadž však hostinec jeho není příliš veliký, bylo nutno vynést stoly na ulici. A již se rozléhaly zvuky českých písní, jež přilákaly hojně posluchačů z okolních ulic. Nikdo nám hlučné zábavy v této dosti pozdní době nerušil ani nezakazoval. Snad

ve svobodné Francii takové „maličkosti“ si nevšímají, anebo to byl projev zdvořilosti vůči nám! Vždyť i v novinách francouzských o naši poutní výpravě široce bylo psáno! — Do svých hotelů jsme ovšem odcházeli nehlučně. —

Ráno, 13. srpna opustili jsme Nizzu. Z vlaku, jenž se místy přibližuje moři, pozorujeme osmahlé rybáře v pilné práci, dále od břehu vinaře a zemědělce, zahrady a háje, srázné vrchy a stráně, na nichž tu a tam zachytil se rozložitý kaktus, jenž by byl věru ozdobou v našich parcích. A za námi pozvolna ztrácejí se Alpy. — Míjíme lázeňské město Cannes, později velký válečný přístav Toulon (105.000 obyv.) s námořním arsenálem založeným Ludvíkem XIV. Na nádraží toulonském těšil se velké pozornosti našich poutníků černý voják z francouzské kolonie Senegal, jakých jsme později, zvláště v Paříži, mnoho viděli. Snad to byl také jeden z těch šťastných, kteří za světové války bez pohromy se vrátili. —

Před polednem dojíždíme do Marseille. R. 600 př. Kr. bylo toto město osadou fenickou, zvanou Massilia, dnes je druhým městem ve Francii s půl milionem obyv., a prvním přístavním městem ve Středozezemním moři. Po obědě dojeli jsme povozy k příkré lanové dráze, jež nás dopraviti měla k poutnímu chrámu „Notre Dame de la Garde“.

Vystupující ve voze lanové dráhy téměř kolmo do výše, přehlížíme celé to ohromné moře domů, nad nimiž vyniká velkolepý chrám sv. Vincence z Pauly. Ve výši 161 m vystupujeme z vozu a pěšky stoupáme k blízkému poutnímu chrámu, s jehož věže shlíží na město a okolní moře 6 m vysoká zlacená socha P. Marie. Tento nádherný chrám v novobyzantském slohu zbudovali si sami rybáři, uctívající v Matce Boží svou ochránkyni — Hvězdu mořskou.

Jaké úctě a důvěře se Matka Boží v tomto chrámu těší, patrně z těch nesčetných děkovných nápisů, jimiž pokryty jsou stěny chrámu. V době světové války plnil se chrám prosebníky za syny — námořníky, kteří pak po šťastném návratu darovali sem své vojenské odznaky, vyznamenání, nebo ke stropu zavěsili malé modely válečných lodí, aeroplánů a automobilů. Mezi množstvím děkovných mramorových neb kovových desek, vyniká zvláště jedna s krásným obrazem Bož. Srdce Páně, a jiná darovaná sem královnou anglickou — protestantkou — za vyprošení uzdravení králova. Pod chrámem čteně navštěvovaná je krypta, kde zvláště uctíván je zázračný kříž. I zde mimo řadu berlí a holí je množství děkovných mramorových tabulek, jež svědčí o nezklamane důvěře v pomoc Matky Boží. — Po vykonané pobožnosti a po kázání vldp. kan. Dra Ha-

nuše opouštíme chrám. Ani se nám nechce zpět k lanové dráze. Tak poutá naši pozornost pod námi do dálky modrající se moře! Kdosi z poutníků upozorňuje nás na neda-
leký ostrov — Monte Christo. —

Sestoupivše lanovou drahou prohlédli jsme si, pokud čas stačil, město. Nejvíce diváků přilákal přístav. Celá řada stožárů různé výšky kupí se tu na moři kol pobřeží; všude spěch a ruch! Někteří z poutníků neodolali, aby se neprojeli aspoň na půl hod. na menší motorové loďce. Přístavní ulice přeplněny jsou krámy, v nichž plno mořského zboží. V koších a sítích lině se tu pohybují různé krabi a raci, jinde vyloženy lesklé ryby různých druhů a velikostí, tu zase kupy ústřic, a jinde opět jižním sluncem dokonale uzralé ovoce, zvláště velké broskve a merunky, velkczrné víno, melouny a fiky. -- Po večeri spěcháme k nádraží. —

O 21. hod. opouští vlak Marseille maje nás za 17. hodin dopraviti k cíli naší pouti — do Lurd. Jedeme již za šera z Marseille a teprve ráno 14. srpna o 7.30 h. zastavujeme se v Toulouse, abychm na nádraží posnídali. Dostavše do vlaku v balíčcích studená jídla, nastupujeme hned další jízdu. Přehlížíme nyní na mapě, co vše jsme za celonoční jízdy neviděli. A bylo toho mnoho! Tak hned za Marseille projeli jsme asi v 6 minutách dlouhý tunel zvaný „de la Nerte“, dále minuli

jsme 22 km dlouhé jezero „Etanđ de Berre“, města: Miramas, Entressen, Arles, Lunel, Montpellier se sídlem biskupským, Cette se 34.000 obyv. a druhým největším přístavem francouzským na Středozezemním moři, na sùl bohaté Agde, Narbonne, a Carcassone — to vše jsme tedy šťastně prospali.

Z Toulouse zbývá ještě 7. hod. jizdy do Lurd. Zraky všech upírají se k horám pyrenejským, v jichž objetí tam kdesi v mlhavé dálce skryta je bílá basilika lurdská. Před polednem vítá nás již město Tarbes, kde sídlí mnohým poutníkům našim známý biskup tarbsko-lurdský Msgr. Fr. Schoepfer. Brzy rozeznáváme na jednom z blízkých vrchů, zvaném Pic du Jer, velký vztýčený kříž, znamená to, že pod tímto kamenným strážcem skryto je údolí Matkou Boží omilostněné — Lurdy. Se zpěvem písně lurdské vjíždíme do stanice, před níž čekají již povozy, aby nás dopravily do určených hotelů. Vzrušení dojmy, jimž příchodem do Lurd maně podléháme, necítíme únavy celonoční jizdy. Ulicemi, přeplněnými krámy s nejrůznějšími pomátkami na Lurdy, procházejí stále zástupy poutníků, v nichž dle poutních odznaků poznáváme mimo Francouze též Španěly, Portugalce a Belgičany. — Hotel, v němž jsem byl ubytován, měl ještě ve výši střechy vedlejš, přístavbu, odkudž bylo možno pře-

hlédnouti celé Lurdy. Čím jsou dnes Lurdy, jež do r. 1858 takřka byly neznámy! A co je příčinou rozkvětu tohoto města? Tak se tážete sami sebe, a maně zrak svůj upíráte tam k jeskyni, nad níž do výše bělá se basilika. Vzpomínáte znovu známé události dne 11. února 1858. Tehdy dcera chudého mlynáře Soubirousa, Bernadetta, v průvodu sestry své Marie a družky Johanky, přišla k řece Gavě, proti níž za struhou zvedaly se skály Massabielské. Ve skalách těch byla prostranná jeskyně, nad níž viděti bylo podlouhlý výklenek. Obě družky Bernadettiny spatřivše v jeskyni suché větve, sezuly obuv a přebrodivy se struhou k jeskyni. Bernadetta se opozdila se sezouváním. Pojednou slyší šumot a hukot, jakoby bouře se zvedala. A když hukot se opakoval, pohlédla k jeskyni, kde ve výklenku spatřila zjev krásné paní. Zjev ten oblečen byl v bílý, dlouhý šat, zpod něhož vyčnívaly bělostné nohy, stojící na skále a dotýkající se růžového keře. Obě nohy zdobeny byly růží zlaté barvy. Kolem beder ozáfené postavy splýval pás modré barvy. Z pod závoje viděla Bernadetta sepjaté ruce, v nichž leskl se růženec. Uděšená dívka, vidouc neznámou paní se modliti, počala i ona se modliti. Po chvíli zjev zmizel. Bernadetta, přebrodivší se k družkám, vyprávěla jim, co právě viděla. V neděli na to přišla Bernadetta opět

k jeskyni a — zjevení se opakovalo! Po třetí viděla nebeský ten zjev 15. února. Na výzvu zjevivší se P. Marie přicházela pak dívka po 14 dní k jeskyni. Od 18. února do 4. března denně, vyjma 22. a 26. února, s P. Marií rozmlouvala. Když byla Marií Pannou vyzvána, aby šla ke kněžím a řekla jim, že si P. Maria přeje, aby na onom místě postavena byla kaple, odebrala se dívka k místřímu faráři, který však nepřikládal všemu tomu víry. Přece však poradil dívce, aby onu neznámou paní požádala o důkaz pravdivosti zjevení. Radil totiž, aby dívka řekla oné paní, chce-li, aby na tom místě zbudována byla kaple, nechť vykvete růže na šípovém kři v jeskyni! Ale dne 24. února, kdy se Bernadettě opět zjevila, odpověděla P. Maria dívce, žádající splnění přání faráře-lurdského: „Pokání, pokání, pokání!“ Druhého dne doprovázelo množství lidu dívku k jeskyni. P. Maria tehdy řekla jí: „Jdi a napij se a umyj v prameni a požij zelin, rostoucích podle pramene.“ Dívka počala ihned prsty v zemi hrabati, a hle, pramen se objevil. Dne 25. března na svátek Zvěstování P. Marie, prosila Bernadetta zjevivší se paní: „Ó, milá paní! Buďte tak laskava a povězte mi, kdo jste a jak se jmenujete?“ Třikrát žádost svou opakovala. Konečně uslyšela blaživou odpověď: „Que soy era Immaculada councepcion.“ t. j. „Já jsem ne-

poskvrněné početi.“ Mluvila tedy P. M. v nářečí obvyklém v této krajině, v nářečí, jež promíseno je španělštinou. Od té doby stala se nápadná uzdravení vodou z onoho pramene. Ještě dvakrát zjevila se P. Maria, a to v pondělí velikonoční dne 5. dubna a 16. července ve svátek P. Marie Karmelské. Ačkoliv pro četné zázraky byla jeskyně hojně navštěvována, přece kněžstvo z opatrnosti, v podobných případech nutné, chovalo se zdrženlivě. Teprve 28. července 1858 biskup tarbský ustanovil komisi ku prozkoumání zjevu v Lurdech. Přede vším vyslychána komisi, v níž byli nejen učení kněží ale i lékaři, Bernadetta, pak zkoumány zázraky a místo zázračné. Biskup tarbský ještě čekal, chtěje míti jistotu, že četná uzdravení jsou trvalá, a teprve dne 18. ledna 1862 vyhlásil v pastýřském listu události lurdské za zázračné. Brzy na to upravena byla jeskyně a z příspěvků četných ctitelů budován nádherný chrám, jenž dne 3. července 1876. byl slavně posvěcen. Bernadetta vstoupila r. 1866. do kláštera školských sester v městě Neversu, kde v pověsti svatosti r. 1879 zemřela. — To vše vybavil v mysli mé pohled na Lurdy, jež se přede mnou dole rozkládaly. — Brzy po našem příchodu do Lurd odebral se nejdp. biskup Kašpar s p. kanov. Drem Hanušem, prof. Dr. Al. Koliskem, a superiorem K. Koliskem k nejdp.

biskupovi Dr. Schoepferovi, jenž v době poutí dli v samých Lurdech, aby mu odevzdali vzácný dar — nádherně, umělecky vyšíváný baldachýn. Vzácná tato práce je výsledkem neúmorné píle skromné umělkyně sl. Braunové z Rychnova n. Kněžnou, které dostalo se zaslouženého uznání od nejdp. biskupa Schoepfera. Kéž sv. čeští patronové, jichž obrazy zdobí baldachýn, přimlouvají se za náš národ před trůnem Božím a Jeho Matky nejsvětější.!!

Odpoledne účastnili jsme se průvodu svátostného z jeskyně před basiliku. Tento průvod byl vyhrazen poutníkům belgickým a portugalským. Slyším ještě dnes ten jejich nadšený zpěv žalmu 147.: „Lauda Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion“ — „Chval Jerusaléme Hospodina, chval Boha svého Sione“. Byl zajisté tento nadšený zpěv výrazem díky za uzdravení jedné ženy z jejich poutní výpravy, o čemž obširnou zprávu přinesl list v Lurdech vycházející. —

Po tomto průvodu seřadili se naši poutníci a za zpěvu a hudby orelské ubírali se ku jeskyni lurdské. Obklopeni cizinci stanuli jsme před sochou P. Marie, jež z výklenku jeskyně jakoby pohledem milým vítala známé své ctitele, věrné potomky českého národa — národa marianského. Zabořilo v té chvíli srdce naše hořkou vzpomínkou na některé

nevděčné syny našeho národa, kteří tak hanebně doma potupili Tu, která potupy nezasloužila! Bolestný dojem ten zahladil zpěv poutního kvarteta. První tento pozdrav, mnohou slzou provázený, odrážel se od skalní jeskyně a vracel se opět k Té, k níž upíral se náš zarosený zrak. Po té vystoupil na kazatelnu duchovní vůdce pouti a čestný kaplan basiliky lurdské, univers. prof. Dr. Alois Kolisek, zmíniv se o naší touze spatřiti Tu, již nazýváme „Útěchou zarmoucených“. Podobně vřelými slovy promluvil k poutníkům J. M. p. biskup Dr. Kašpar, který českými promluvkami a svým milým jednáním po čas celé pouti získal si srdce všech. Po promluvách vešli poutníci pravou stranou za mřížovou ohradu do jeskyně, v níž postaven malý oltář, a velký, železný svícen, svícemi stále ozářený, a uctivše posvátnou skálu jeskyně vycházeli levou stranou na prostranství před jeskyní, kde různí nemocní s knězem modlili se růženec. Jaká důvěra zírala tu z očí těch ubohých. A jak vroucně dovede se zde lid modliti! Vidíte zde nejen prosté venkovany a kněze, ale i vznešené osoby, jež nestydí se za růženec. Co tu modliteb a slz slyší a vidí ta žárem světél zčernalá kamenná jeskyně! Co tu již zázraků tělesných i duševních událo se přimluvou Té, k níž chvějící se rty prosby vysílaly! Ta řada berlí, holí a obrazů na stěnách jeskyně zavěšených, jest

jen nepatrně malý důkaz nezklamaných nadějí. Daleko větší počet těchto důkazů najdete v basilice, nad jeskyní se zvedající, v nesčetných nápisech na mramorových malých destičkách, jimiž stěny chrámu jsou pokryty! Jakou cenu tedy mají všechny ty tiskařskou černí na papír zanesené pomluky, a urážky nepřátel lurdských zázraků proti těmto zlaceným písmem v mramor vyrytým důkazům pravosti jejich!?

Od grotty — t. j. od jeskyně odebrali jsme se do kaple růžencové, v níž nachází se náš český oltář. Dříve však všimněme si blíže celé lurdské basiliky. Gotická tato stavba, činící dojem jediného velechrámu, je ve skutečnosti trojím chrámem. Nejnižší je chrám růžencový — Rosaire, nad ním krypta, a nad touto basilika. Celý velechrám zbudován je na skále nad jeskyní lurdskou. Ke chrámu růžencovému, jenž vystavěn v letech 1883 až 1889., vedou široké, dlouhé schody. Průčelí zdobí velké, kulaté obrazy v mosaice, představující papeže Lva XIII. a biskupa Schoepfra. Nad vchodem je relief znázorňující Matku Boží, podávající růženec sv. Dominikovi.

Vkročivše do chrámu, nad nímž klene se mohutná kopule, chápete důvod pojmenování tohoto chrámu; je zde totiž mimo kapli s hlavním oltářem, v kruhu kolem stěn 15 kapli s mosaikovými oltářními obrazy,

jež představují 15 tajemství růžencových. Každá ta kaple je dar některého národa. Češi zde mají kapli s oltářním obrazem 14tého tajemství: „který Tě, Panno, na nebe vzítí ráčil.“ Nad tímto obrazem je český nápis: „Panně Neposkvrněné národ český.“ Kaple zbudována byla za 30.000 K z dobrovolných příspěvků ctitelů Matky Boží. Při II. pouti roku 1907. byla kaple — od té doby zvaná „la chapelle des Tschéques“ — posvěcena biskupem olomouckým Drem Wiesnarem. — Ke druhému chrámu — kryptě — ve skále vytesanému stoupáme jednou ze dvou širokých ramp, jež jako mohutná ramena v polokruhu do výše se zvedající, spojují se u vchodu do krypty. Tato krypta, jež byla dobudována r. 1886. chová uvnitř mimo oltáře, zpovědnice a 23 lampy, četné důkazy zázračných uzdravení — množství děkovných mramorových tabulek. — Vyšedše z krypty, vstoupíme do nejvyššího chrámu — do basiliky, před níž po obou stranách stojí dvě věže. Basilika stavěná ve slohu XIII. stol. od Hypolita Duranda, jest 51 m dlouhá, 23 m široká a 19 m vysoká. Malovaná okna znázorňují 13 událostí zjevení lurdských. — Nádheru chrámu zvyšuje 42 lamp a více než 500 korouhví a praporů, mezi nimiž poznáváme dvě korouhve z I. a II. pouti české. Z 21 oltářů nejnádhernější je oltář hlavní jež zdobí socha P. Marie Lúrdské, mající

kolem hlavy 12 d'émantových hvězd. Nad portálem hl. oltáře sestaven je ze zlatých srdcí nápis: „Je suis l'immaculée Conception“. Ve věži basiliky zavěšeno je 5 malých a 4 velké zvony. Hodiny věžní při bití hrají lúrdské „Ave Maria“. — Po vykonané pobožnosti u našeho českého oltáře v kapli růžencové a po vyslechnutí dějin tohoto oltáře, připravovali jsme se na večerní průvod.

Před jeskyní řadí se různí poutníci, zažehujíce svíce a již dvojestupem postupují napřed muži, za nimi ženy. Průvod stále vzrůstající pficházejícími poutníky ubírá se od jeskyně za zpěvu lúrdské písně, jež v různých jazycích nadšeně zaznívá. Jednotlivé prapory označují skupiny poutníků. Obrovskému průvodu možno jest se pohodlně rozvinouti na celé velké prostře před basilikou; vždyť celá tato prostora vyrovná se našemu sv.-Václavskému náměstí. Průvod obchází toto velké, obdélníkové prostranství, a dospěv k basilice, vystupuje po široké rampě jedním směrem, odkudž vrací se druhým směrem dolů před portál basiliky. Když průvod skončen, a všichni shromáždění stojí před portálem, zanotuje tamní kněz „Credo in unum Deum“, načež všichni mohutným sborem ve vyznání víry pokračují. Při slovech: „Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, et homo factus est,“ zástup pokleká, vzdávaje takto hold Matce Boží. Při slovech

„Et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam“ pozvedají všichni svíce do výše, vzdávající zase hold církvi svaté. Úchvatný to pohled na moře světél nad hlavami zástupů rázem se objevivších! V té chvíli si jasně a radostně uvědomujete příslušnost ku církvi katolické! Před rozchodem přijímá shromáždění kněžské požehnání. Hluboký dojem této speciálně lurdské pobožnosti provází vás cestou k hotelu. Velký kříž, tento symbol víry, na vrchu „Pic du Jer“ po celou noc elektrickými žárovkami ozářený, jako by střežil poutníky přeplněné, ale přece tiché město. Vlastním nákladem vydržuje město toto celoroční osvětlení kříže.

Ráno dne 15. srpna na svátek Nanebevzetí P. Marie sloužil p. kan. Dr. Hanuš v jeskyni mši sv., po níž shromáždili se poutníci v české kapli, kde po kázání dp. děkana Macouna sloužil nejdp. biskup Kašpar mši sv. — Před 11. hod. zazněly před různencovou basilikou známé melodie naší mariánské písně „Tisíckrát pozdravujeme Tebe,“ provázené hudbou našich Orlů. Takto svolaní seřadili se naši poutníci, načež v průvodu ubírali se do jeskyně lúrdské. V čele zde dlících biskupů-poutníků kráčel v našem průvodu nejdp. biskup Schoepfer, který vstoupiv před jeskyní na kazatelnu, vřele nás přivítal a četně shromážděnému lidu oznámil, jak vzácným darem projevíli jsme úctu k

P. Marii a ke Kristu svátostnému. Dar náš, drahocenný baldachýn — byl předmětem obdivu všech přítomných poutníků. Po té byl před jeskyní nejdp. p. biskupem Schoepferem posvěcen a svatyni lúrdské odevzdán.

Odpoledne před svátostným průvodem spěchali mnozí z poutníků k t. zv. piscinám — koupelnám, jež umístěny jsou poblíže jeskyně. Před těmito stále se kupí množství lidu modlícího se s knězem růženec. Stále sem přivázejí na vozičkách nemocné, které pak odvádějí nebo odnášejí nosičové do jedné ze tří kabin. Tam zřízení k tomu muži neb ženy přepásají nemocného halenou a za modliteb ponoří ho do nádrže, na čele vodou ho křížem znamenajíce. Zázračná uzdravení stávají se někdy právě při tomto ponořování do vody, jindy dějí se v jeskyni, ale obyčejně při svátostném žehnání po koupeli před basilikou. Koupele použití může každý, i zdravý, a to zcela bezplatně. Voda do piscin hojně přitéká z pramene lúrdského, z něhož možno si dle libosti stisknutím kohoutků, jichž mezi piscinami a jeskyní jest v řadě několik umístěno, načerpati vody do nádob. Po skončení koupele odvážení jsou nemocní před jeskyní, kde opět jiný kněz s kazatelny se s nimi modlí. —

Blíží se doba svátostného průvodu. Tento byl vyhrazen především naší poutní výpravě. Vedl jej ndp. bisk. Kašpar. Pod našim bal-

dachýnem, provázen kněžími, ubíral se p. biskup s monstrancí za četným průvodem mužů, kteří s rozžatými svícemi za zpěvu odcházeli od jeskyně k velkému prostranství před basilikou. Tam již po obou stranách seřazeni byli všichni nemocní, za nimiž tísnil se dav lidu. Mezi tím, co nejd. p. biskup každého nemocného zvláště žehnal monstrancí, předřikával české invokace dp. Jar. Jan Kolisek, slovenské dp. Dr. Alois Kolisek a francouzské tamní kněz. Lid i nemocní pak tyto invokace opakuji. S důvěrou rozléhá se tu volání z tisíců úst: „Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou!“ „Pane, chceš-li, můžeš mne uzdraviti.“ „Pane, ať vidím, ať chodím, ať slyším, ať mluvím atd.“. A zase voláno: „Hossana Synu Davidovu!“ nebo „Notre Dame de Lourdes, priez pour nous!“ A opět zazní zpěv: „Monstra te esse Matrem“ — „ukáž, že Jsi Matka...“ — tak ozývá se stále i z ramp hustě zalidněných. Kol nemocných stále procházejí nosiči — brancardiers — jsouce při-praveni zázračně uzdraveného před náva-lem nadšeného lidu chrániti. Stává se totiž, že v případě zázraku shrne se lid k uzdravenému, jež doprovází do kanceláře ke komisi lékařů — „bureau des constatations médicales de Lourdes“ — kde se uzdravení lékařsky potvrdí. Volání: „miracle! — zázrak!“ a tleskot ozývá se ze všech stran. Komisse

sestává z mnoha lékařů, jednak v Lúrdech dlicích, jednak z těch, kteří sem přicházejí. Nemocný při příchodu do Lurd je zde vyšetřen, sepsán protokol, a po případném uzdravení znovu prohlídce podroben. Jen uzdravení zázračným způsobem uznané je veřejně od lékařů v novinách zaznamenáno. R. 1907 byl jsem očitým svědkem zázračného uzdravení ženy na obě nohy chromé. Dojmu, jakého jsem tehdy zažil, nezapomenu nikdy!

Po svátostném průvodu vyplnil jsem do večera zbývající čas návštěvou památných míst v Lurdech. Tak navštívil jsem rodný domek Bernadettin. Při vstupu ihned poznáte, že jste v domku chudého mlynáře. Starobylý, prostý mlýn s příslušenstvím, zachován tu s opravdovou pietou. Vidíte zde několik malých světniček, jež obývala rodina Soubirous. Prosté lůžko, jež drátěnou sítí je chráněno před poškozením, klekátko, nejnutnější nábytek, obrazy rodičů Bernadettiných, zarámované dopisy psané bratrem Bernadettiným — to vše, ač tak prosté, chudičké, působí na vás zvláštním, posvátným dojmem. Nad touto jizbou je přistavěno poschodí, kde příbuzní Bernadettiny mají obchod s poutními předměty. —

K večeru spěchají proudy lidu ulicemi k jeskyni. U mostu sv. Michaela před esplanadou nabízejí ženy svíčky k průvodu světelnému — procession aux flambeaux. — Po-

malu již se řadí, dnes zvláště mohutný průvod od jeskyně. Světla rozžatých svící se stále množí, zpěv: „Ave, ave, ave Maria“ mohutní. Naše orelská kapela z nejvyššího místa rampy, právě nad hlavním vchodem do Rosairu, provází zvučně zpěv tisícihlavého průvodu, jenž rozvíjí se až k mostu sv. Michaela, kde obrací se zpět směrem ke chrámu, který tohoto večera až do vrchu věže ozáten množstvím barevných elekt. žárovek. Úchvatný, nezapomenutelný dojem! Ten nadšený zpěv. to speciálně lurdské „Ave“, jež zvláště jedna skupina dívek uměle ozdobnou melodií zpívala, nikterak nerušíc obyčejné melodie, pak ono mohutné „Credo“ po ukončení průvodu — to byla, abych tak řekl, srdečná gratulace vděčných dítek Matce Boží k Jejímu svátku! —

V sobotu, dne 16. srpna ráno shromáždili se poutníci v levo od horní basiliky, načež J. M. p. biskup Kašpar v čele jich konal pobožnost křížové cesty. Stoupali jsme za zpěvu hudbou provázeného příjemným parkem vzhůru k jednotlivým zastavením, jichž bronzové skupiny v životní velikosti pěkně se ve volné přírodě vyjímají. Každá tato umělecky cenná skupina je darem některého národa. U XII. zastavení, znázorňující ukřižování Páně, sloužil dp. Dr. Alois Kolisek mši sv. za zemřelého svého bratra Leopolda, který je zakladatelem lurdských poutí. Dva

bratří — dp. Karel a Jan Kolískové — celebrantovi přisluhovali. — Zastavení XIII. je památné tím, že do velkého kříže zde stojícího vložen je menší dřevěný kříž, jež sem přinesli poutníci z Jerusálema. Případně použito je u zastavení XIV. skalní rozsedliny ku znázornění hrobu Kristova.

Po vykonané pobožnosti sešli jsme s Kalvárie upravenými cestami parkem k residenci J. M. p. biskupa Dra Schoepfera, který nás srdečně přivítal. Nikdo by věru netušil, že tento velebný a při tom tak čilý a svěží kmet, dožil se věku 82 let. Jeho přímá postava, lahodná němčina, v níž k nám promuvill, jeho příjemná tvář a okouzující laskavost dovedou získati každého. Skromnou naši spolupoutnici, umělkyni sl. Braunovou, zvláště vyznamenal krásným obrazem. S pohnutím poděkoval všem za peněžitý dar na zhotovení sochy Bernadetty, jež v blízké době má býti za svatou prohlášena. Ukázal nám též velkou fotografii majitele hotelu v Praze, p. Rückla s chotí Růženou, kteří zde v Lurdech od p. biskupa Schoepfera oddáni byli. Tento sňatek nazval J. M. p. biskup symbolem sblížení Československa s Francií. Když pak zahrála orelská kapela obě hymny, rozloučil se s každým poutníkem podáním ruky.

Po odpoledním svátostném průvodu a po večerním světelném průvodu, jichž jsme se

opět účastnili, šesli jsme se v hlavní basilice, kde konali jsme od 10. hodiny noční adoraci až do půl noci. Doba tato vyplněna byla českým kázáním, jež měl nejd. p. biskup Kašpar, pak kázáním slovenským a polským. Po zpěvech a společné modlitbě k B. Srdci Páně sloužili kněží mši sv., při nížž poutníci přistoupili k sv. přijímání. Krásná tato adorace družila se ladně ke všem těm pobožnostech v Lurdech konaným. Po 1. hod. s půlnoci vycházeli poutníci z chrámu, z nichž někteří zašli ještě k jeskyni, stále ozátené hořícími tam svícemi. V tom nočním tichu, přerušovaném šuměním blizské Gávy, vzpomínali jsme klečíce před sochou Matky Boží v modlitbách na své známé, kteří, náhodou-li nespali, vzpomínali jistě i na nás. Tichými ulicemi spěchali jsme pak ke svým hotelům. S vrcholku Pic du Jer provázel nás ozátený kříž. —

Ráno v neděli dne 17. srpna po mši sv. v jeskyni shromáždili jsme se u dosud nedostavěné kaple, památníku to vítězství a diků, věnovaného vzpomínce padlým francouzským a spojeneckým vojínům.

Postavena jest tato krásná kaple asi uprostřed po pravé straně velkého prostranství před velechrámem. U oltáře, k této kapli přiléhajícího, sloužena byla mše sv. za padlé vojíny s případnou promluvou. Se zájmem sledovali Francouzové naši pobožnost

a uctivě smekali při hlaholu národních hymen. Po ukončení této pobožnosti prohlédli jsme si kapli, jež se skládá ze dvou částí. Ve spodní části je krypta, jejíž stěny budou pokryty medailony se jmény padlých vojáků.

Pobyt náš v Lurdech pomalu se blíží ku konci. Ještě dnes odpoledne účastníme se posledně svátostného průvodu a večerního průvodu. Zbývá ještě napsati několik nutných pohlednic a nakoupiti památky z těchto míst. Spěchám do města přes most sv. Michaela, u něhož hoví si v chládku asi 20 černých koz. Právě nabízi jejich strážce několika poutníkům čerstvé kozí mléko. Žízňového poutníka rychle obslouží. Zavolá totiž některou z koz, která ležíc, okusuje předhozené šťavnaté listy, ta na zavolání vstane, a ve chvíli již plní se sklenice pod tučným vemenem bělostným mlékem. Po nutných nákupech, hlavně v obchodu, na němž se houpá vyvěšená velká cedule, hlásající v naší mateřštině: „Zde se mluví česky“, spěcháme na svátostný průvod. V ulici, stále plné poutníků, vyhýbá se opatrně chodcům oslík v malou kárku zapřažený a jeptiškou řízený. Odváží čisté prádlo do lurské nemocnice.

Za mostem sv. Michaela zadíval jsem se na celou esplanádu, směřující až k basilice. Snažím se uchovati si v paměti toto místo, jež denně při světelném průvodu bývá pře-

plněno. Hned u vchodu na esplanádu viděti středem v řadě sochy anděla Rafaela a Gabriela, dále sv. Michaela, za ním velký kříž, dar to Bretoňců, pak krásné sousoší „Kristus zjevující bl. Markétě své Srdce“, dále klečící postava bl. faráře Vianeye z Arsu, konečně překrásná socha korunované P. Marie Lurdské, kolem Jejíž hlavy večer svítí žárovky. A tamto v pravo opodál parku stojí asyl de N. D. pro nemocné, před nímž pod stromy stojí v řadě vozičky pro nemocné. Zde je též kancelář, kde lékaři zjišťují zázračná uzdravení. Poblíže stojící socha sv. Lukáše, patrona lékařů, darována byla sem fakultou z Lille. Blíže Rosairu poutá pozornost sousoší z bílého mramoru: „Salus infirmorum“ — „Uzdravení nemocných“. — Představuje nemocného muže s růžencem v ruce a ležícího na nosítkách. U nosítek stojí brancardier a ošetřovatelka, hlavu nemocného nazdvihující. Tento divá se pln důvěry na vznešenou postavu P. Marie, před ním stojící. Opodál stojí kněz. Toto vzácné umělecké dílo darovali sem poutníci francouzští. —

Po svátostném průvodu shromáždili jsme se u sochy P. Marie korunované, odkudž jsme pak šli průvodem k jeskyni. Na kazatelnu vystoupil J. M. p. biskup Dr. Kašpar, jenž jménem poutníků rozloučil se s tímto posvátným místem. V dojemné řeči zmínil

se též o zázraku, jenž se stal toho dne v piscině. Uzdravena byla totiž žena z poutní výpravy belgické, jejíž zázračné uzdravení bylo právě lékařsky zjištěno. Po kázání pomodlili jsme se jeden desátek růžence, načež zapěli dpp. bratři Koliskové dojemnou píseň: „Ó, Maria, naše milá Máti.“ Konečně promluvil k nám duchovní vůdce pouti dp. Alois Kolísek. V té chvíli jsme živě pocítli, jak těžko jest nám se loučiti s tímto drahým místem. Slzy naše a vroucí pohledy k bílé soše Matky lurdské mluvily za bolem sevřená ústa! Prošedše posledně jeskyní, ubírali jsme se průvodem zpět k soše P. Marie korunované. Kolikrát se ještě vracel zrak náš k jeskyni, provázen otázkou: „Spatřím ještě jednou toto místo?“ Ne méně dojemné bylo loučení před sochou P. M. Korunované, jež procitěně přednesla sl. Atlová z Prahy.

Po světelném průvodu, jehož jsme se ještě účastnili, ubírali jsme se do svých hotelů.

V pondělí ráno dne 18. srpna opouštěli jsme Lurdy. Ve vlhkých po nočních dešti ulicích pokračovali jsme nové poutníky do Lurd přibývši. Za zpěvu lurdské písně hnul se po 10 hodině vlak, jenž měl nás dopravit do Paříže. Stále díváme se z vlaku na bílý velechrám lurdský, jenž jako bílá holubice mezi vrchy se mihá, až pojednou zmizí z obzoru! Zpěv „Ave, ave, ave Maria“ v hukotu vlaku se ztrácející je posledním pozdra-

vem k horám pyrenejským a ke skále massabiellské.

Vlak, opustiv hory pyrenejské, uhání rovinou bohatou na pole révová a prolétnuv 20 m vysokým viaduktem, blíží se městu Auch, honosícímu se překrásnou katedrálou z XV. století. Rovněž pozoruhodné je další město Agen, starobyrou katedrálou z XI. století. Po desetihodinové jízdě rádi jsme vystupovali z vlaku, abychom na nádraží v Le Buisson povečeřeli, Netřeba podotýkati, že každé sebe kratší zastávky použili jsme k zotavení na peronu a k rozhovoru, při němž nejčastěji sdělovány ještě čerstvé dojmy z pobytu v Lurdech. Tak při jednom takovém rozhovoru jsem se dověděl od jedné staré spolupoutnice, že její chromé prsty byly v Lurdech uzdraveny. Po šest let nemohla tři prsty pravé ruky narovnat, ale po vnoření jich do nádrže vodní, kam voda kohoutky blíže jeskyně vtéká, ihned nabyly hybnosti. —

Zastávky našeho vlaku použili také Francouzové, kteří dotazovali se nás na další cíl naší pouti. Pozornosti jejich neušel zvláště J. M. nejd. p. biskup Dr. Kašpar. Jakmile se objevil v okně vagonu, shromáždilo se tu ihned hojně zvědavců, zvláště dětí, kterým J. M. nestačil obrázky rozdávati.

Po celonoční jízdě probouzíme se za jíttního pološera v Orleans-u. Vzpomináme, že

r. 1428 toto město Angličany obklíčené osvobodila sv. Johana z Arku, kterou dodnes Francouzové každoročně dne 8. května okázale oslavují. Opouštíme Orleans s vědomím, že po sedmé hodině již dostihneme Paříže. Konečně k 7 .hodině objevují se již vily, později továrny. Počet kolejnic se stále množí — neklamná to známka blízkého již velkoměsta. — Jsme konečně v **Paříži**.

U nádraží stojí připravené již autobusy, jež nás mají rozvésti do hotelů. Po ubytování důkladně jsme se umyli a posnídavše, vsedli jsme znovu do širokých autobusů, abychom dle stanoveného programu prohlédli aspoň některá význačná místa, budovy a chrámy. Za tři dny, jež nám bylo možno v Paříži prožiti, nelze ovšem mnoho poznati. Vždyť tento „Babylon na Seině“ — jak se Paříž nazývá — čítá na 2,683.000 obyvatel, s okolím docela 4 a půl milionu. Jsouc třetím městem světovým, má Paříž více než 82.000 domů, 34 mostů, z nichž nejstarší je „Pont-Neuf“ z r. 1640., a přes 50 menších i větších divadel. Město rozděleno je na 20 okresů, z nichž každý má čtyři čtvrtě. V čele každého okresu je starosta. — Již r .53 př. Kr. mluví Caesar o Paříži, nazýváje ji Lutetia Parisiorum. Později byla hradbami obklíčena, dnes však na místě, kudy hradby ony se táhly, zřízeny jsou široké asfaltované ulice — boulevardy, jichž je celkem 86. Z cel-

kového počtu 2660 ulic nejdelší je „rue de Vaugirard“ 4350 m dlouhá. Náměstí je 779. „Paříž není město, ale svět“, — řekl již Karel V., kdy Paříž (v XVI. století) měla teprve 200.000 obyv. Lze tak říci o Paříži v jistém smyslu i dnes.

První naše návštěva platila nejslavnějšímu chrámu pařížskému — „Notre Dame de Paris“, jenž založen r. 1163. Stojíme před nejkrásnější gotickou budovou Francie, ku které základní kámen položen byl papežem Alexandrem III. tehdy ve Francii dlicím. Velechrám tento byl svědkem náboženských i politických bouří Francie. Snad největší potupy zažil r. 1793, kdy uvnitř spustošen, proměněn byl na „chrám rozumu“. Po devíti letech byl opět vrácen katolíkům. — Nad trojím portálem, z nichž prostřední zdoben výjevy posledního soudu, pravý výjevy ze života sv. Anny, levý ze života P. Marie, táhne se galerie soch králů židovských. Nad galerii stojí prostřed socha P. Marie a po stranách sochy Adama a Evy. Konečně nad těmito sochami ozdobeno je průčelí velikou růžicí barevných skel. Přední věže jsou 69 metrů vysoké. Chrám pojme 15.000 věřících. Pomocí sesilovačů hlasů lze z každého místa v chrámu slyšeti slova kazatelova. Vnitřek chrámu září temnotou, již působí barevná okna. Z pěti lodí chrámových prostřední měří 130 m délky, 48 m šířky a 35

m výšky. Klenba spočívá na 75 pilířích. U jednoho z nich blíže hlavního oltáře je oltář s milostnou sochou P. Marie Pařížské. V sakristii možno shlédnouti různé cenné památky po Napoleonovi a pařížských arcibiskupech. —

„La Madeleine“ — chrám sv. M. Magdaleny byl dalším cílem naší návštěvy. Má podobu řeckého chrámu, obklopeného 52 sloupy korintskými. Střední facadu ozdobil Lemaire vzácnou skulpturou „Posledního soudu.“ Roku 1764 byla tato budova Napoleonem určena původně na chrám Slávy — „à la Grande Armée“. Později však přestavěna na chrám katolický. Vnitřek chrámu zdobí nad hlavním oltářem mramorová skupina „Nanebevzetí sv. M. Magdaleny“ od Marochetti-ho, postranní oltáře mramorové skupiny „Zasnoubení P. Marie“ a „Křest P. Ježíše“. V pravo na stěně je umístěna deska se jménem zdejšího faráře Deguerry-ho, r. 1871 zavražděného. —

Nemožno ovšem v krátké době prohlédnouti všechny chrámy, spokojiti se musíme za rychlé jízdy ulicemi často jen pohledem a vzpomínkou jednotlivých historických událostí, jež se k nim víží. Tak na př. jedouce kolem chrámu sv. Gervasia a Protasia, stavěného ve XIII. století a dokončeného ve XVI. století, vzpomínáme, že o Velkém Pátku r. 1918. dopadla na tento chrám německá

bomba, jež chrám porouchala, 75 osob zde přítomných zabila a 90 jich poranila.

Odpoledne dojeli jsme k věži Eiffelově. Před námi se týčí železný obr do výše 300 metrů. Věž, zbudovaná Gustavem Eiffelem pro světovou výstavu r .1889., má tři poschodí. V prvním — ve výši 57 m — je restarace. Druhé poschodí je ve výši 115 metrů a třetí ve výši 275 metrů. Věž ukončena je prostorným pavilonem, kde možno nakoupiti různé památky. Odtud lze přehlédnouti okolí Paříže do 90 km. Paříž sama zdá se s této výše drobnou skupinou domečků, z nichž vyniká poněkud vítězná brána „Arc de Triomphe de l'Etoile,“ kolem níž krouží stále jako černí broučci — automobily, a na vrchu Mont-Martru nad budovami — chrám Božského Srdce Páně. Řeka Seina jako lesklý proužek malými čárkami — mosty — přetnuta, rozděluje tuto titěrnou skupinu domů. Ani bychom nevěřili, že tuto malou prostoru pod námi, jakou se Paříž s této výše zdá, nutno drahou v délce 35 km objížděti po celé dvě hodiny. Vzestup a sestup s věže umožněn je zdviží, ale úchvatného pohedu s věže je dopřáno též každému, kdo se odhodlá k trpělivému stoupání po 1796 schodech!

Po vyčerpání programu prvního dne rádi k spánku uléháme, mezitím, co Paříž se teprve k rušnému životu probouzí. —

Ráno, dne 20. srpna navštívili jsme basiliku Božského Srdce Páně na Mont-Martru — „la Basilique du Sacré-Coeur.“

Nádherná tato stavba slohu románsko-byzantského vypíná se na vrchu poskytující rozhled na Paříž a okolí do vzdálenosti 50 kilometrů. Národ francouzský projevil takto nejlépe vděčnost k Bož. Srdci P., jak to také hlásá nápis nad vchodem chrámu: „Templum hoc poenitentiae et devotionis pignus SSo Cordi Jesu Gallia grata dicavit die XVI. Octob. MCMXIX.“ Po válce francouzsko-německé r. 1872 celý národ zasvětil se Božskému Srdci Páně, a r. 1874 národní shromáždění usneslo se zbudovati tento chrám jako „Voeu National“ — národní slib. Po dvou letech ihned započato se stavbou tohoto „mramorového krále chrámů pařížských.“ — Spocívá na 83 sloupech, dlouhý je 100 m a 50 m široký. Ve věži zavěšen jeden z největších známých zvonů, vážící 17.735 kg., jež sem darovala diecese Savoiská a k jejíž počtě zván je „la Savoyarde.“ Vstupujeme dovnitř jednou ze tří bronzových bran, nad nimiž mezi bohatými reliefy vyniká socha Božského Srdce Páně. Vnitřek překvapuje nádherou ozdob, oken, mosaik a mramoru. Dojemně působí na nás zbožnost Francouzů, kteří stále přicházejí a zvláště mužů, kteří zde mimo 12 kaplanů konají pra-

videlně noční adoraci před vystavenou Nejvyšší Svátostí.

Odpůldne jeli jsme do Versailles, do bývalého sídelního města králů francouzských. Toto město s 60.458 obyvateli, jež od Paříže vzdáleno je 18 km., úplně souvisí s Paříží samou nepřetržitou řadou domů. Cílem naší návštěvy byl zámek, jež Ludvík XIV. dal r. 1678—82 postavit. Mezitím, co jsme čekali před zámkem na ostatní dojíždějící poutníky, nabízeli nám prodavači různé pohlednice a alba zámku a okolí Versailleského. Větší však zájem než tyto neúnavní prodavači vzbudila právě kolem nás kráčeující řada černých vojínů-Senegalců. Když ostatní poutníci dojeli, vstoupili jsme společně do velkého nádvoří zámeckého. Před námi zvedá se nádherná rozsáhlá budova zámku, jež dal postavit zmíněný již Ludvík XIV. a v němž dne 1. listop. 1715 zemřel. Nástupce jeho, Ludvík XV. rozšířil původní budovu též nádherným divadlem.

V dobách revoluce z Versailles byl vypuzen tehdy vládnoucí Ludvík XVI., a vnitřní zařízení zámku prodáno. Napoleon snažil se opět vrátit zámku bývalou jeho nádheru. Za Ludvíka-Filippa byl konečně proměněn v národní museum. — Pohled na budovu zámeckou je velkolepý. Zámek má tři křídla. Před budovou na nádvoří stojí jíздеcká socha Ludvíka XIV. Vnitřek zámku vyžadoval by

dlouhé doby k důkladné prohlídce. Omezení časem prošli jsme památnými komnatami králů a královen francouzských, shlédli jsme řadu sálů, v nichž umístěny cenné obrazy, zvláště bitev Napoleonem vedených, prohlédli jsme si pokoje a ložnice dosud původním nábytkem opatřené. Všechna ta nádhera mluví o zašlé slávě králů francouzských. Pro nás zvláště významným byl t. zv. zrcadlový sál — „le Galerie des Glaces“ — v jehož nádherných prostorách podepsán byl 28. června 1919. mír, jímž skončena světová válka. V blízkém sálu postaven nyní stůl, na němž byl mír podepsán. Se vzpomínkou, že zde vlastně je kolébka naší samostatnosti, vycházíme ze zámku do parku Versaillského, do prostorných to zahrad, v nichž množství umělých basén, různými směry tryskajících vodu, střídá se s koberci květinovými a dlouhými, uměle zastříhanými špalíry stromů, na různé strany se rozbíhajícími; v nichž postaveny sochy pohanských bůžků. Veliké jezero „Bassin d' Apollon et Grand Canal“ doplňuje nádheru parku. Rušno bývalo v těchto zahradách, neboť zde scházejí se Pařížané, hledající zotavení z rušného života městského.

Blíže jezera stojí dva letohrádky: „Velký a malý Trianon.“ V prvním jsou pokoje, v nichž bydlíval Ludvík XIV. a XV., Mme de Pompadour, později Napoleon a Marie-Louise.

Malý Trianon, Ludvikem XV. zbudovaný — sloužil za pobyt Marii-Antoinettě. Bujný, nádhrou dýšící život, který soustřeďoval se v těchto místech, patří ovšem již minulosti. V nedávné době oživil zámek Trianonský, ne však bývalým veselím, nýbrž vážným jednáním o světovém míru, jež známe pod jménem: smlouva Trianonská.

Odpoledne opouštěli jsme Versailles. Projeli jsme Sévres, kde jsou světoznámé továrny na porcelán, a kolem lesíka Bouloňského, došli jsme opět do Paříže. Po večeři prohlédli jsme si osvětlení výkladní skříně obchodníků pařížských. Všude panuje ruch velkoměstský, zvyšovaný množstvím automobilů, jež se ve chvíli různými směry v dlouhé řady nakupí. Přesný pořádek v jízdě udržují strážci bezpečnosti, kteří znamením ruky zastaví proud přijíždějících automobilů, aby jiná řada automobilů, dosud stojících, mohla volně opácným neb bočným směrem přejetí. Pokutou přísnou trestán šofér, jakmile by z řady vybočil a pořádek takto porušil. Hlavně na křižovatkách přísně pořádek dodržován. Netřeba podotýkati, že cizinec snadno v tomhle „babylonu“ zabloudí. Stalo se tak i mně! Za večerního osvětlení nedovedl jsem se dobře orientovati. Nezbylo než se ptáti na ulici a hotel, v němž jsem byl ubytován. Ujal se mne ochotně, jak to Pařížan činí, jakýsi šofér. Ač znal lépe než kdo

jiný město, přece dlouho jsme bloudili. Když konečně vyptal se na ulici a hotel, nevedl mne přece hned do hledaného hotelu, ale vybidl mne k občerstvení do nejbližší restaurace. Objednal pivo a se zájmem dotazoval se na celou naši výpravu, upozorňoval na význačná místa, kam bychom se ještě měli podívat, a byl by snad ještě dále hovořil, kdybych nebyl dal na jevo, že bych již byl rád ve svém hotelu. Pochopil, a ihned zavolal číšníka a vše sám zaplatil. Neřipustil, abych účet zapravil já sám. Doprovodil mne pak až na místo. Přiznám se, že jsem až do té chvíle, kdy sám platil účet, myslil, že jsem upadl do rukou nějakého vychytralého člověka, který chce z mé neznalosti tamních poměrů těžiti, ale mínění své jsem pak opravil. Jsou-li všichni Pařížané tak galantní, nevím, ale tento dobrý muž k takovým jistě náleží.

Následujícího dne, 21. srpna, jeli jsme kol Louvru, nejkrásnějšího zámku evropského, a kol zahrad Tuileries přes dlouhou třídu Elisejských polí k náměstí „Étoile“, v jehož středu do výše 49 m. zdvihá se mohutná „Vítězná brána“ — „Arc de Triomphe de l'Étoile“. Na rozkaz Napoleonův r. 1806 položen základ k této imposantní stavbě na památku vítězství r. 1805—6. Na bráně ve-psána jsou jména 386 generálů a jména 128 bitev. Za jeden frank možno vystoupiti

na vrchol brány, odkudž nejlépe lze poznati, proč se toto náměstí nazývá „Étoile“ -- „Hvězda“. Paprskovitě totiž rozbihá se od brány 12 ulic, tvořících takto obrovskou hvězdu. Uprostřed brány v zemi pochováno je tělo neznámého vojína, padlého ve válce světové (Le Soldat inconnu.), nad jehož hrobem otvorem v zemi plápolá ustavičně plynové světlo. Kolem položeno množství věnců I nejd. p. biskup Dr. Kašpar jménem všech poutníků uctil památku neznámého hrdiny, položiv na hrob velký věnec se stuhami národních barev. Po francouzském proslovu p. kanovníka dr. Hanuše a po společné modlitbě zahrála orelská kapela francouzskou a naši hymnu. Četně shromáždění Francouzové s pohnutím přihlíželi této pietní vzpomínce.

Největší a nejkrásnější náměstí světa je „La place de la Concorde“ — „náměstí svornosti.“ Od roku 1763—92. stála zde bronzová socha Ludvíka XV., jehož jménem bylo také náměstí zváno. R. 1792. byla tato socha revolucionáři sňata, a náměstí „revolučním“ pojmenováno. Následujícího roku padla zde pod guillotinou hlava Ludvíka XVI. a královny M. Antoinetty. Stejný osud stihl do května 1795. na 3000 osob, mezi nimiž Dantona a Robespiera. Od té doby zváno náměstím „svornosti“. Ve středu náměstí stojí 22 m vysoký monolit z růžového syenitu, zvaný „obelisk Lougsorský“, jež r. 1831. daroval

Mehmet Ali, paša egyptský, králi Ludvíku-Filippovi. Je to týž obelisk, jenž za vlády Ramsesa II. v XIII. století před Kr. stál před chrámem Lougsorským v Hor. Egyptě. Hieroglyfické nápisy na obelisku vypisují slavné činy Ramsesovy. Po obou stranách postaveny jsou fontány, mající podobu fontán na náměstí sv. Petra v Římě.

Odjíždíme z „náměstí svornosti“ ulicí „Royale“ kolem ministerstva námořnictví a zabóčíme v pravo do ulice „St. Honoré“ staneme na „náměstí Vendomském“, v jehož středu vypíná se nejkrásnější pařížský sloup Napoleonem I. v letech 1806—1810. zbudovaný na památku vítězství r. 1805. Sloup tento mající podobu sloupu Trojanova v Římě, vysoký je 43.50 m. Na stěnách jeho znázorněny jsou památné výjevy bitev r. 1805. Na vrcholu vévodí socha Napoleona I. v obleku římského císaře.

Navštívili jsme též památnou budovu „Dome des Invalides“. Rozsáhlá tato budova, jejíž věž dosahuje výše 105 m., vznikla za Ludvíka XIV. r. 1671., restaurována pak byla za Napoleona I. a Napoleona III. pro ubytování vojáků ve válkách raněných a zmrzačených, jichž zde bylo až 7000. Po světové válce byla invalidovna ještě více rozšířena. Mimo různá musea je zde též sídlo vojenské správy. Pod kopulí dómu v otevřené kulaté kryptě je sarkofág, v němž leží tělo Napo-

leona I. Tento nádherný sarkofág — dílo Viscontiho — zhotoven je z jediného balvanu červeného granitu sibiřského, darovaného carem Mikulášem. V dlažbě vepsána jsou jména hlavních bitev: Rivoli — Pyramides — Marengo — Austerlity — Jéna — Friedland — Wagram a Moskva. Kol stěn stojí 12 soch, znázorňujících hlavní vítězství Napoleonova, za nimiž umístěno 60 praporů Napoleonem dobytých. Po stranách hrobky odpočívají dva věrní přátelé Napoleonovi — Duroc a Bertrand. K dómu přiléhá kostel sv. Ludvika, v němž uloženo množství praporů v bitvách ukořistěných. Ve vedlejší místnosti uložen příkrov a pohřební vůz, na němž přivezeno r. 1840. tělo Napoleonovo z ostrova sv. Heleny. Jest zde i sádrový odlitek obličeje jeho. Před kostelem sv. Ludvika kolem dvora zvaného „Cour d' Honneur“ jsou bohatá musea historických památek válečných. Na dvoře mimo několik děl, strojních pušek a tangů z války světové, viděti též dlouhý válečný vagon opatřený nápisem: „Wagon du maréchal Foch, dans lequel a été signé l' armistice du 11. novembre 1918.“ — „Železniční vůz maršála Foche, v němž bylo podepsáno příměří dne 11. listopadu 1918.“ —

Po vyčerpání programu na tento den stanoveného použili poutníci volného času k nakoupení památek. Jeden náš poutník, horlivý

a vyznamenaný pěstitel kanárů, vybídl mne, abych mu pomohl hledati vyhlášené pařížské krámy s kanáry. Mimo mne sehnal ještě jednoho z poutníků, který v Paříži již několikrát byl. Ke své výpravě použili jsme podzemní elektrické dráhy, jež zavedena tu již od roku 1900. Nastupování a vystupování dítí se musí velmi rychle; neboť vozy zastavi se jen na okamžik. Takto jsme tedy brzy dojeli k ulici, kde v dlouhé řadě krámů sta klecí vězni různé opeřené i neopeřené živočišstvo. Prošli jsme mnoho krámů, ale výběr byl nápadně malý. Konečně náš milovník kanárů koupil párek těchto vzácných zpěváčků, o jichž však vychvalovaném zpěvu se nemohl na místě přesvědčiti, jednak pro stálé cvrlikání a štěbetání ostatní opeřené havěti, a pak hlavně proto, že právě tito nabízení kanáři tvrdošijně mlčeli. V důvěře v solidnost prodavačovu zaplatil kupující slušný obnos. Když jsem pak asi za půl roku doma četl v novinách zprávu, že náš milý poutník obdržel cenu na výstavě kanárů v Praze, vzpomněl jsem si ihned na pařížské kanáry. Nevím ovšem, zda právě tito měli podíl na onom vyznamenání.

Dne 22. srpna v poslední to den našeho pobytu v Paříži, zajeli jsme k paláci originálního věru pojetí — „Trocadero,“ jenž postaven byl r .1878. Umístěna jsou v něm různá musea, v nichž vynikají zvláště sbírky

umění orientálního, a pak koncertní sál „La Salle des Fetes“, jenž pojme 5000 osob. Se schodiště paláce přehlédnouti lze za blízkou řekou Seinou celý prostranný park „Le Champ-de-Mars“ — „pole Martovo“ od věže Eiffelovy až k vojenské škole.

Dalším cílem byla návštěva „Pantheonu“, bývalého to chrámu zasvěceného patronce Paříže sv. Jenovefě z r. 1764. pocházejícího, v němž nyní pochováni jsou slavní mužové francouzští. Půdorys této mohutné budovy tvoří řecký kříž. Vchod zdobí 22 sloupy, nad nimiž v trojúhelníkové ploše jsou umělecky provedené reliefs od Davida d'Angers-e: „Vlast“ uprostřed mezi „Historií“ a „Svobodou“, rozdávající věnce slavným mužům, jak nápis označuje: „Aux grands hommes la Patrie reconnaissante“ — „Velkým mužům vděčná vlast“. Nad budovou zvedá se překrásná kopule. Vnitřek chrámu zdobí obrazy, představující sv. Diviše, křest Chlodvíkův a hlavně život sv. Genovefy. V kryptě je uloženo srdce Gambettovo, tělo Rousseauovo, Voltairovo, Victora Huga, Emila Zoly a jiných. — Zmíniti se dlužno též o slavné univiersitě pařížské, založené zpovědníkem Ludvíka IX. Svatého — Robertem Sorbonem r. 1253. Kardinálem Richelieuem byla přestavěna. Znovu přestavěna — mimo kostel — v letech 1885—1900. Průčelí zdobí 8 soch,

představujících jednotlivé vědy. V chrámu pochován je kardinál Richelieu.

Hudby milovné návštěvníky Paříže vábí „L' Opéra“ čili „Académie Nationale de Musique“, nádherné dílo Charlesa Garniera. Průčelí leskne se barevným mramorem. Hlediště pojme 2156 osob. — Konečně prohlédli jsme zběžně zoologickou a botanickou zahradu, a naposled hřbitov zv. „Père—Lachaise“, jenž jmenován po P. Lachaise T. J. zповědníka Ludvika XIV. Nejkrásnější tento pařížský hřbitov, zabírající rozlohu 43 hekt., mimo mnohé umělecké hrobky, má zvláště pozoruhodný náhrobek „Monument aux Morts“ od Batholoméa. Krematorium vystavěno zde v letech 1889—1907. Zvláštní místo na hřbitově připomíná společný hrob vojinů padlých ve válce z r. 1870 až 1871.

Ráno dne 22. srpna spěcháme k nádraží „Gare de l' Est“. O půl 8. hod. opouštíme Paříž, město rušného života, abychom po 2¹/₂ hod. trvajícím jízdě spatřili Remeš, město smrti! Již za Paříží vidíme z vlaku stopy válečné litice, z počátku sice jen tu a tam pobouřený dům nebo střelou osekáný strom, ale čím blíže k Remeši, tím patrnější známky dnů hrůzy. Někde viděti lze již opravený nebo znovu postavený dům, jinde opět nově upravenou silnici, jejíž původní směr výbuchy granátů v době války úplně zmizel. Vše na-

svědčuje, že jsme již nablízku bojiště. Ano, již blížíme se k údolí řeky Marny, kde u nedalekého města Epernaye r. 1914 svedena byla krvavá bitva, po níž byli Němci nuceni ustoupiti. R. 1918 však znovu se pokusili zde o boj, ale utrpěvše novou porážku uspíšili takto konec světové války. — Bolestné vzpomínky, jež vyvolává v duši blízkost krvi napojeného bojiště, stávají se ještě bolestnějšími při pohledu na Remeš. Hned jak jsme do první ulice vstoupili, z vlaku vystoupivše, smutně vítaly nás trosky domů, paláců a chrámů. Ač všude se pilně pracuje na znovuvybudování města, přece ještě celkový vzhled města je strašný. Za každým krokem setkáváme se s ohořelými trámy v ssutinách domů, se železnými zlámanými žebry továrnických budov, s otlučenými, zčernalými zdmi do výše trčícími, s opuštěnými domy krovů zbavenými. A což teprve ta barbarsky zničená památná katedrála „Notre Dame“! Tato gotická chlouba Remeše byla budována od r. 1211—1427. Již nádherný portál, nad nímž je kulaté 12 m v průměru měřící okno, je značně poškozen. Dlouho díváme se s bolným pocitem na rozstřílené průčelí chrámu očekávající příchod kardinála remešského Ludvíka Lucona. Konečně objevil se tento stříbrovlasý stařec, hrdina remešský, v průvodu J. M. nejd. p. Dra Kašpara. Uvitán voláním „slávy“ prošel našim středem

všem žehnaje do chrámu. Vystoupiv na kazatelnu, zvučným hlasem, živými gesty provázeným, vyličil nám celý průběh bombardování Remeše. Z jeho řeči, kterou poutníkům tlumočil p. kanovník Dr. Hanuš, jsme zvěděli, že německé vojsko vtáhlo do Remeše dne 4. září 1914 a zůstalo tam 8 dní. Když však Francouzové na Marně zvítězili, odtáhli Němci z Remeše do vzdálenosti 8 km. Odtud pak stříleli na Remeš. Kathedrála, která tehdy k vůli opravám obklopena byla lešením, střelami a vzniklým požárem byla značně poškozena. Hasiti nebylo možno, poněvadž vodovody byly zničeny. Zhroutivší se lešení zuráželo cenné sochy uvnitř chrámu. Požár rozšířil se i na okolní budovy. Nejvíce utrpěla kathedrála v r. 1917, neboť toho roku pětkráte bylo město bombardováno! Každé bombardování trvalo více než hodinu! Následkem toho roztrhla se nad hlavním oltářem klenba, oltář na kusy roztržtěn, a stejný osud stihl i památnou křtitelnicí, v níž byl první křesťanský král Francie — Chlodvík — pokřtěn. Celkem bylo vrženo 70 bomb 4 až půl 5 metrického centu vážících! Všechny 6 zvonů žárem se roztavilo. Kardinál Luçon, jako pravý pastýř lidu a strážce svatyně, zůstal v městě, skrýváje se asi s 800 raněnými a starými měšťany ve sklepích. Ostatních více než 99.000 obyvatel opustilo před bombardováním město.

Za svou statečnost jmenován byl kardinál Lucon „důstojníkem čestné legie“ a všeobecně nazýván „vzorem vlastence a obětavosti.“ — Když sestoupil tento úctyhodný kmet s kazatelny a kráčel k oltáři, viděl jsem, kterak přítomný jeden důstojník francouzský poklekl uctivě před ním a zbožně přijal jeho požehnání.

Po vykonané pobožnosti u vedlejšího opraveného oltáře vyšli jsme do města. Procházeli jsme stále zříceninami domů. Ze 14 tisíc zůstalo neporušeno jen 17 domů! — Odpůldne přišli jsme se rozloučiti s kardiánalem Luconem v jeho prozatímním domě. Promluvil k nám opět slovy nadšenými, a po hudební produkci naší orelské kapely a po zahrání francouzské a naší hymny, opouštěli jsme, hluboce dojati, tohoto nezapomenutelného staříckého hrdinu.

Před katedrálou blíže neporušené jízdecké sochy sv. Johanny z Arcu, čekaly autobusy, v nichž jsme měli odjetí k prohlídce bojiště. Vsedajíce do vozů upíráme stále zraky k průčelí chrámu, kde mezi oltučenými sochami světců stojí uprostřed s uraženou hlavou socha Kristova, jako by se nechtěl On — Bůh pokoje a lásky — dívatí se na to hrozné dílo lidské nelásky a zloby! —

Za rychlé jízdy po asfaltované silnici již z dálky vidíme ohromné pole, na němž 25 tisíc hrobů s bílými kříži žaluje, že zde

leží ti, kteří napojiti kolem granáty rozrytou půdu svou krví. Vystupujice z vozů, všude kam pohlédneme, vidíme stopy urputných zápasů Francouzů s Němci, kteří navzájem z tvrze Pompelle vypuzeni, opět jí dobyli. Kol této rozstřílené tvrze nacházíme plno ostnatých drátů, kusy železa, stěpiny, rozbité tangy, půdu a zákopy rozryté — vše nasvědčující boji, jakého svět neviděl. Z těchto míst mířili Němci na Remeš, tvrdíce, ovšem neprávem, že na věžích kathedrály umístěna je francouzská pozorovací stanice. Tvrzení toto samo se vyvrací již tím, že Remeš leží v údolí, nelze tedy z těchto míst města viděti, a naopak z Remeše bojiště přehlédnouti. Ostatně na věži kathedrály byl vztýčen prapor „Červeného Kříže“ na znamení, že tam umístěni jsou ranění. A konečně i cena historického chrámu, i chrám sám již, jako budova posvátná, byly dostatečným důvodem pro ušetření jeho. — Utrhnuvše si na památku něco polního kvítí, jež tu z krví svlažené půdy hojně nyní vyrůstá, odjíždíme zpět k Remeši. — Zbývající čas k odjezdu z Remeše věnovali jsme krátkému občerstvení, jež ukončili jsme douškem vyhlášeného šampaňského vína ze zdejších velkých světoznámých sklepů. Opouštějice restauraci zaslechli jsme překvapení mezi vcházejícími hosty český hovor. Byli to dělníci z Čech, pracující zde na stavbách. Srdečně

jsme se s nimi rozloučili a za deště spěchali jsme již osvětlenými ulicemi k nádraží. —

Za noční jízdy minuli jsme město Chalons sur Marne, v němž při katedrále, z XIII. století pocházející, sídlí biskup, a v jehož okolí t. zv. polích katalánských našel smrt r. 451. obávaný Attila. Přejeli jsme řeku Marnu, později Mense, a po krátké zastávce v Toulu, známém svou katedrálou ze XIII. až XV. století, minuli jsme Nancy, Lunéville, Sarebourg, blíže se k Vogesám. —

Ráno 23. srpna dostihli jsme Strassbourgu, hlavního to města Alsaska-Lotrinska. Za trvalého deště ubíráme se ulicemi tohoto čistého, nyní zase Francouzům vráceného města, k biskupské katedrále, zasvěcené Panně Marii. Chrám pocházející ze třináctého století budován byl původně ve slohu románském. V pozdější době doplněna byla stavba ve slohu gotickém. — Malovaná okna působí temno v prostorném chrámu. Teprve když oko tmě uvykne, lze věnovati pozornost jednotlivým vzácným předmětům, mezi něž patří hlavní oltář, překvapující velkými rozměry, dále za oltářem astronomický orloj a kazatelna z r. 1486. — Po kázání a mši sv. uslyšeli jsme smutnou zprávu, že jedna z pouťnic — paní Anna Vyšohlidová, vdova po řediteli sněmovní kanceláře — zemřela. Staříčká tato dáma měla jediné přání — spatřiti před smrtí Lurdy. Přání její

tedy splněno. Zaopatřena sv. svátostmi, s Kristem jsouc spojena, jistě v nebeských Lurdech oslavuje již Matku Boží.

Před odjezdem prohlédli jsme si ještě město, Za mostem přes Rýn zbudovaným došli jsme do nové čtvrti, jež za vlády Němců vynikala výstavbou. Po válce světové, kdy panství Němců zde po půl stoletém trvání svém skončeno a Strassbourgští opět ku Francii připojeni, nemohli tito patrně se dívatí na sochy Bedřicha I. a Viléma I. a II., jež shlíželi z průčelí poštovního domu, proto jim hlavy zuráželi. — Velice vkusně upraven je zdejší park. Mezi bohatými květinovými koberci táhne se alej oranžová, a opodál v idylickém zákoutí na jezeře se zvedá umělé skalisko, v jehož tunelech plouvají bílé labutě neb loďky s veselými návštěvníky. — Po obědě ubíráme se k nádraží, vzpomínajíce zdejších statečných katolíků, kteří důrazně dali vládě francouzské na jevo, že Alsas-Lotrinsko nedá si vnutiti protináboženské zákony. —

Opustivše Strassbourg brzy dojíždíme do Kehlu. Ježto jsme na hranici německé, jest se nám podrobiti celní prohlídce. Po té v jízdě pokračujíce, vzpomínáme, že ráno budeme již v Čechách. Ovšem nutno ještě projeti krásným Porýním, pak jízdu několik minut přerušiti v Karlsruhe, proslulém továrnami na zbraně a stroje, rovněž v Stuttgartu,

hlavním městě Württenberska, a teprve po odjezdu z Norimberga k 3. hodině ranní dne 24. srpna dostihneme hranic českých.

Z Chebu jedeme již známými krajinami. — V Plzni pak delší zastávka. Na nádraží již očekávaly nás zástupy lidu, řady Orelstva a různých církevních spolků se svými prapory. Za hudby a zpěvu ubíral se dlouhý průvod ulicemi plzeňskými do děkanského chrámu, kde uvítal nás tamní p. děkan. Po mši sv. opět celý průvod vracel se k nádraží, kde jsme se srdečně s bratry plzeňskými loučili děkující jim za tak skvělé uvítání. —

Po 12. hodině uvítali nás naši přátelé již v Praze. — Pouť naše skončena! — Zbývají nám jen milé vzpomínky, z nichž některé ještě po delší době živě se v duši ozvou. Nechybím, pravím-li, že k takovým milým vzpomínkám řadím především Lurdy a vše co s představou jich souvisí. A co se osob týče, časté vzpomínky poutníků zalétnou jistě ku vznešenému strážci Lurd — J. M. bisk. Dru Schoepferovi, k heoickému kardinálu remešskému — Lud. Luconovi a k našemu obětavému protektorovi poutě — J. M. nejd. p. bisk. Dr. Kašparovi, který s pílí pastýřskou z mnoha kazatelen hlásal nám slovo Boží, se všemi poutníky tak srdečně hovořil a zvláště nemocným péči věnoval.

Ave Maria Immaculata!

Hlas Boží. Nábož. činohra o 1 jed. Cena Kč 1.50.
Zajda, černošská dívka. Lidové drama v pěti dějstvích od M. T. Ledóchowské. Cena 2 Kč.
Paní Ginevra. Symbolicko scénická báseň o třech dějstvích s proslovem. Napsal Jan Voborský. Kvart, str. 124, nádherná úprava. Cena 8 Kč.
Opuštěný pastýř. Dramatická báseň o předešle a třech dějstvích. Napsal Jan Voborský. Velká osmerka, 60 str., vkusná úprava. Cena 6 Kč.
Čtvrté přikázání aneb Cti otce svého i matku svou. Z němčiny přeložil Dr. Ant. Šilha. — Cena Kč 4.40.

Chrt, lidová hra o 3 jedn., dle Václ. Kosmáka, upravil Loučenský Kč 4.

Slečinka z lazaretu. Lidová hra o pět jednáních. Zpracoval dle povídky B. Melanové Fr. Sobotka-Jablonecký. Cena K 4 —.

Prodané oběti. Napsal A. S. Pošumavský Cena 4 Kč.

Pro maminku. Lidová hra ze života služebné dívky. Cena Kč 4.—.

Knih tiskárna družstva Vlast

Telefon 23626.

doporučuje se vešk. veřejnosti ku provedení veškerých prací knihtiskařských **vkusným a laciným provedením**

spolkových stanov, výroč. zpráv, cirkulářů, memorand, adres, pozvánek všeho druhu, čl. legitimací a knížek, listků k důvěrným schůzím, plakátů, blanketů na obálky, nátisků na obálky, obrázky a dopisní papír atd., atd.

Korekturám a vůbec celému provedení věnuje se zvláštní pozornost.

Objednávky vyřizuje

Pouta lásky,

poutavý román od Ter. Rakové, přeložil
V. Kronus. Cena 10 K.

Serafka.

(Životopisné romanetto.) Kč 4.—.
Dárek dcerám městským od Dobrovlastky
(Marie Antonie).

V červáncích našeho probuzení.

Román z XVIII. století. Napsal Ant. Jar.
Dubec. Cena 8 Kč.

Tři idylly.

Básně. Napsal Dr. M. Kovář. Cena Kč. 2 40.

„Pod českým nebem.“

Politicko-sociálně historický román z prv-
ních dob hnutí dělnictva českého. Napsal
T. J. Jiroušek. Díl I. Kč 20 —, díl II. Kč 20 —,
díl III. 20.—, díl IV. Kč 20.—.

Objednávky přijímá a vyřizuje admin.
Družstva Vlast v Praze-I. Žitná ul. 6.
